Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: "Svoboda", 81-83 Grand St., Jersey City 3, N. J.
Телефони: HEnderson 4-0807, 4-0237
Тел. УНС.: HEnderson 4-1016

РІК LXI. Ч. 260. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, П'ЯТНИЦЯ, 18-го ГРУДНЯ 1953. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, FRIDAY, DECEMBER 18, 1953. No. 260. VOL. LXI.

АЙЗЕНГАВЕР ХОЧЕ ПОДІЛИТИСЯ ВІДОМОСТЯМИ ПРО АТОМОВУ ЕНЕРҐІЮ З СОЮЗНИКАМИ

ПОІНФОРМУВАВ БИ СОЮЗНИКІВ ПРО ТЕ, ЯК КОРИСТУВАТИСЯ АТОМОВОЮ ЗБРОЄЮ, А НЕ ПРО ЇЇ ВИРІБ; ПІДТРИМУЄ ДОЛЛЕСА В СПРАВІ РАТИФІКАЦІЇ ЕВРОПЕЙСЬКОГО ОБОРОННОГО ПАКТУ

Вашингтон. — Президент Айзенгавер, відбуваючи свою 23-ту пресову конференцію, заявив 161 журналістові, що він уважає закон МекМагона в справі зберігання таємниці атомової енерґії за перестарілий, бо цей закон ухвалено ще 1945 року, коли здавалося, що деякий час ЗДА матимуть монополь на виріб атомової зброї. Але Айзенгавер не подав подробиць, як він уявляє собі зміни цього закону. Президент заявив, що буде просити Конґрес ухвалити закон, який давав би йому право вирішувати, що можна сказати европейським союзникам про атомові таємниці. Гадають, що президент дозволив би поінформувати союзників, як треба боронитися проти атомової зброї на полі бою, але не дозволить інформувати про її продукцію та про техніку користування атомовою зброєю. Але президент повідомлятиме населення ЗДА про атомову зброю і про осяги в галузі атомової енерґії для мирових цілей миролюбних народів навіть тоді, коли Совєти відмовляться приступити до його пляну про створення міжнародного складу атомових матеріялів. Президент заявив, що він підтримує заяву Джана Фастера Доллеса, яку державний секретар склав у Парижі про те, щоб держави Північно-Европейського Пакту ратифікували оборонний европейський договір, бо в противному випадку ЗДА мусітимуть змінити свою політику в відношенні до Европи. Президент сказав, що йому дуже дивно, що деякі европейські держави вважають заяву Доллеса за щось нове, бо ж Доллес повторив тільки те, що представники ЗДА вже не раз заявляли, і про що існує вже навіть поправка Ричардса, щоб 50 відсотків допомоги Европі розділювати через спільну европейську армію. Далі президент заявив, що відбуватиме конференції з представниками республіканських конґресових провідників, щоб устійнити провідні політичні лінії для всіх важливих справ. При цьому він додав, що за основні засади політики відповідає сам, бо сам їх опрацьовує. Президент погодився з генерал-майором Вільсмом Ф. Діном, бувшим комуністичним в'язнем, що треба виховувати американських вояків в тому дусі, щоб вони могли притиставитися комуністичній пропаґанді. Айзенгавер заявив, що, на його думку, не можна говорити про „неповнолітніх злочинців", а треба говорити про „недотягнення батьків" у виховуванні своїх дітей. Президент повідомив журналістів, що під час різдвяної відпустки працюватиме в Оґесті в стейті Джорджія, і попросив вибачення, що деякі журналісти мусять їхати з ним, і не зможуть бути на Різдво з своїми родинами. Він з похвалою згадав віце-президента Ніксона та його дружину, які в службі для країни відбули таку довгу подорож. Вкінці Айзенгавер сказав, що не має нічого проти того, щоб деякі журналісти називали його „Айком", бо так називали його все життя його найближчі.

ПРЕЗИДЕНТ ПІДТРИМУЄ ДОЛЛЕСА.

Президент Двайт Д. Айзенгавер виходить із пресової конференції, на якій він підтримав заяву державного секретаря Доллеса на конференції НАТО в Парижі в справі европейської оборони, як теж вияснив своє становище в справі американських атомових інформацій для союзників

НАТО не бачить змін в совєтській політиці

Париж. — Триденні наради представників 14 держав Північно-Атлантійського Пакту закінчились проголошенням комунікату, в якому міністри закордонних справ цих держав стверджують, що вони не бачать сутніх змін в совєтській політиці і тому закликають до дальшої сторожкости та скріплювання оборонної сили Заходу. У комунікаті підкреслюється, що „есенціональним предметом" союзу держав НАТО є надалі европейський пакт безпеки зі спільною німецькою армією. Виконано плян, передбачений на 1953 рік, і заплановано заходи на дальшу мету, одні — до 1956, інші — навіть до 1958 року включно. Сказано теж про конечність вишколу нових континентальних військ для активної та резервової служби і перестудіювання нової зброї, — маючи на увазі атомову зброю. Французький міністер закордонних справ Бідо, який проводить на засіданнях Ради НАТО, відчитав на пресовій конференції заздалегідь приготовану промову, але відмовився відповідати на запити журналістів. Пресові коментатори стверджують, що ця остання велика міжнародна конференція не розв'язала ні одної з великих сучасних міжнародних проблем, особливо справи пакту европейської оборони (спільної з німцями армії) і спору за Трієст між Італією і Юґославією, проте зактуалізувала справу цієї европейської армії та поставила руба питання, що робити на випадок, якби, наслідком опозиції Франції, не можна було створити европейської армії.

ІТАЛІЯ ЗГОЛОШУЄ ГОТОВІСТЬ СПІВПРАЦЮВАТИ З ЮҐОСЛАВІЄЮ

Париж. — Італійський прем'єр і водночас міністер закордонних справ Джусеппе Пелля заявив на пресовій конференції, що Італія готова до тісної співпраці з Юґославією, як тільки прийде до порозуміння з нею в справі Трієсту. Пелля не пояснив ближче, що він розуміє під цією співпрацею.

ВЧОРА ВІН.— СЬОГОДНІ ЙОГО...

Лаврентій Берія, який ще недавно очолював совєтську таємну поліцію та був паном життя і смерти мільйонів совєтських рабів, сьогодні сам попав під колеса терористичної комуністичної машини, — співтворцем якої він був, та „признався" до всіх злочинів, що їх закидують йому його суперники в Кремлі.

БЕРІЯ „ПРИЗНАВСЯ" І СТАНЕ ПЕРЕД СУДОМ ЗА „ДЕРЖАВНУ ЗРАДУ"

ОФІЦІЙНО ПРОГОЛОШЕНО ЗАКІНЧЕННЯ СЛІДСТВА ПРОТИ БЕРІЇ І ЙОГО „СПІВВИНУВАТЦІВ"

Лондон. — Недавній поліційний диктатор Совєтського Союзу Лаврентій Берія „признався" до „протидержавних злочинів" і разом із шістьма своїми найближчими співробітниками, недавніми високими совєтськими достойниками, стане перед судом, як „державний зрадник". Повідомляє про це офіційний совєтський комунікат, що заповідає судову розправу, яка напевне стане новою сумною сенсацією з диковинної совєтської дійсности. Берію оскаржують, що він саботував комуністичну партію і розпорядження уряду, в якому сам був віце-прем'єром і міністром внутрішніх справ. Берію, мовляв, позбавили влади й арештували за його „кримінальні і протидержавні дії". Він змовлявся, щоб комуністичну партію заступити поліційним апаратом, що його він очолював, і щоб „відбудувати капіталізм в Совєтському Союзі". Зокрема, Берія ніби саботував комуністичну партію і уряд в їх заходах збільшити сільсько- господарську продукцію. Офіційний комунікат закидає Берії також підсичування націоналізмів в окремих совєтських республіках. „Стверджено також, що Берія і його спільники вживали злочинних заходів, щоб воскресити залишки буржуазних націоналістичних елементів в союзних республіках, сіяти ненависть і незгоду між народами СССР та особливо підкопувати приязнь між народами Совєтського Союзу і великим російським народом". Теперішній совєтський комунікат вперше називає шістьох його найближчих спільників. Ними є: 1. колишній міністер державної контролі, Всеволод Н. Меркулов; 2. колишній голова одного відділу міністерства внутрішніх справ, міністер внутрішніх справ Грузинської совєтської республіки, передвоєнний совєтський амбасадор в Берліні, що підготовив був німецько-совєтський пакт Ріббентропа-Молотова і був потім заст. Молотова В. Г. Деканозов; 3. Б. З. Кабулов, колишній заступник комісара внутрішніх справ Грузії, потім заступник міністра безпеки і заступник міністра внутрішніх справ СССР; 4. С. А. Ґоґлідзе, колишній керівник одного з відділів міністерства внутрішніх справ СССР; — 5. П. Б. Межик — один з вищих урядовців міністерства внутрішніх справ (комунікат називає його також колишнім міністром внутрішніх справ УССР, тому мабуть тут перекручено прізвище, поки відомість дійшла до Америки через Лондон) і — 6. Л. Е. Владімірскій, колишній головний слідчий в міністерстві внутрішніх справ, „для справ особливої ваги". Всіх їх судитимуть за „найвищу зраду, виконування терористичних актів і участи в контрреволюційній зрадницькій групі змовників". Ясно, що за такі злочини грозить всім кара смерти. Самому Берії, — крім тих злочинів, закидається ще „активну боротьбу проти робітничої кляси і революційного робітничого руху" та участь в ролі „аґента" в т. зв. муссаватистському русі в Азарбейджані під час „громадянської війни" (демократична мусулманська партія Муссават, що правила в Азарбейджані від 1918 до 1920 року, поки Совєти збройно окупували Азарбейджан). Коментатор совєтських справ в „Ню Йорк Таймсі" Геррі Шворц — зауважує до цього совєтського повідомлення, що процес Берії стане найбільшим совєтським „спектаклем" від часів великих совєтських процесів в рр. 1936-38.

Дюї боронить Бравнелла перед нападами за аферу Вайта

Гартфорд, Конн. — Губернатор Нюйоркського стейту Томас Дюї, промовляючи на обіді республіканців, заявив, що генеральний прокуратор Герберт Бравнелл виконав свій „поважний обов'язок", коли перед американським народом викрив аферу Геррі Декстера Вайта, якого ФБІ підозрівало в комунізмі та шпигунській діяльності, але якого не зважаючи на це, іменовано на високі державні становища. „Коли аґенти аґресивної держави роблять нашу політику, то за те відповідають особи, які до цього допустили", — сказав Дюї. ЗДА, на його думку, мають „змобілізувати всі свої засоби, щоб боронитись перед загрозою". Дюї вважає, що „генеральний прокуратор тільки виконав свій обов'язок, до якого його зобов'язувала присяга, коли розкрив, в який спосіб шпигуни пролазили в саме серце нашого уряду." Демократи послуговуються тепер іншою тактикою, якою послуговувалися в боротьбі проти бувшого президента Гувера під час депресії. Тоді вони очорнювали бувшого республіканського президента, а тепер виступають проти того, щоб критикувати діяльність бувшого їхнього президента.

„Росія — найбільший обманець у світі" — твердить конґресмен

Вашингтон. — „Росія — це найбільший обманець, якого будь-коли цей світ бачив!" — заявив конґресмен Ушер Д. Бордик, республіканець з Північної Дакоти, критикуючи тих членів Конґресу та громадян, які вірять у совєтські твердження про атомову зброю і переймаються страхом. Конґресмен Бордик твердить в опублікованому листі до своїх виборців, що він зовсім не вірить в ті совєтські запевнення і їх не боїться. „Росія твердить — пише конґресмен, — що вона має найліпші і наймодерніші бомби у великій кількості. Як тільки ці повідомлення появились в пресі, багато людей перелякалось, а деякі конґресмени пропонували перенести наради Конґресу в гори Блю Ридж, щоб уникнути лявини російських бомб..." Тим часом конґресмен Бордик вважає, що в цих повідомленнях, як і у всіх інших, „Росія є найбільшим обманцем, якого будь-коли цей світ бачив".

Черчил виграв у кампанії довкола закордонної політики Англії

Лондон. — Консервативний уряд Винстона Черчила переміг у новій битві, що розігралась на терені англійського парляменту внаслідок атаки лейбуристів на урядову закордонну політику. Лейбуристи внесли були письменну заяву про „глибокий неспокій", що його викликає теперішня закордонна політика, нападаючи передусім на колоніяльного секретаря Лайтлтона за англійську політику в Африці. Водночас на наради парляменту прийшла справа Суезу, бо в цій справі зголосили застереження 39 (спершу 36) консервативних послів. Колишній лейбуристський секретар колоній Дж. Ґріффіт перестерігав перед катастрофальним зударом — „африканського націоналізму і білого расизму", що приведе до „кінця британської імперії". Речники уряду гостро заатакували лейбуристів, заявляючи, що це за часів уряду Етлі виникли теперішні клопоти Англії в Кенії. Остаточно уряд дістав в голосуванні 301 голосів, що ним відкинено критику лейбуристів, за якою заявились 273 посли.

Не хоче зізнавати за порадою Айнштайна

Ню Йорк, Н. Й. — Алберт Шадовіц, що 8 років працював як електронічний працівник в державній фабриці, заявив перед Сенатською Слідчою Підкомісією, що він відмовляється зізнавати за порадою д-ра Алберта Айнштайна. „Д-р Айнштайн, сказав Шадовіц, порадив мені покликатися на Першу Поправку до Конституції і не відповідати на запити, що стосуються до політики, читання, думання та особистих зв'язків. Він порадив мені не відповідати на питання, що стосуються до шпигунства, бо комісія не має права допитувати в цій справі". Голова Сенатської Постійної Слідчої Підкомісії, сенатор Джозеф МекКарті заявив свідкові Шадовіцеві, що не приймає його відмови зізнавати на основі Першої Поправки до Конституції, бо ця поправка забороняє позбавляти волі слова, релігії, преси і зборів, а П'ята Поправка дає можливість багатьом свідкам ховатися за Конституцією і не обвинувачувати себе самого. Але Шадовіц і далі покликувався на Першу Поправку, відмовляючись відповідати. МекКарті сказав, що буде просити Сенат визнати заяву Шадовіца за образу сенату, і тоді свідок відповідатиме перед судом присяглих.

Зібрали на інвалідів 21,480,000 — видали на адміністрацію 16,930,000

Ню Йорк, Н. Й. — Спільна Законодатна Комісія стейту Ню Йорк виявила дальші надужиття при збірці пожертв на добродійні цілі. І так товариство Інваліди Американських Ветеранів витратило на адміністративні видатки аж 16,930,000 долярів, щоб зібрати 21,480,000 долярів впродовж трьох років. Виявилося також, що це товариство не давало безпосередньої допомоги інвалідам, а витрачало зібрані гроші на подарунки та на посередництво. Комісія довідалася, що для збирання фондів надуживано прізвища бувшого президента Трумана, а також листа генерала Айзенгавера з 1946 року — в збірковій кампанії 1952 року. Ані Труман, ані Айзенгавер не знали про ці надужиття. Президент минулого місяця заборонив цій організації послуговуватися його прізвищем. З зібраної суми 21,480,000 долярів видано на переведення збірки — 14,528,000 долярів, або 68 відсотків; на адміністраційні видатки — 2,401,300 (11 відс.); на добродійні цілі — 3,837,300 (18 відс.) і 713,300 долярів (3%) — на майбутні видатки на добродійні цілі.

ТОМПСОН ДІСТАВ 4 РОКИ ТЮРМИ ЗА ТЕ, ЩО НЕ ЗГОЛОСИВСЯ ДО ВІДБУВАННЯ КАРИ

Ню Йорк, Н. Й. — Роберт Томпсон, бувший голова комуністичної партії в стейті Ню Йорк, засуджений до додаткової чотирирічної кари ув'язнення за те, що 1951 року втік до Каліфорнії і там переховувався під прибраним прізвищем, щоб уникнути трирічної кари ув'язнення.

Комуністичний Китай вніс скаргу на членів Невтральної Комісії

Токіо. — Уряд комуністичного Китаю передав державам, що їх делеґати є членами Невтральної Комісії в Кореї, меморандум із протестом проти поведінки Невтральної Комісії у справі полонених неповоротців. У цій ноті, що її передано на руки швайцарському послові в Пейпінґу і переслано урядам Індії, Швеції, Польщі і Чехословаччини, комуністичні китайці повторюють свої давні закиди й скарги на південно-корейського президента Синґмана Рі та національно-китайського маршала Чіянґ Кай-шека, що вони — мовляв — втримують в таборах неповоротців своїх аґентів, які тероризують полонених і не дозволяють їм репатріюватись. Завданням Невтральної Комісії, мовляв, було очистити табори полонених від тих „аґентів", а вона не зробила цього і тим самим унеможливила об'єктивно переконати полонених, що вони повинні вернутись додому. Цікаво, що комуністи скаржаться на брак можливости „переконати" неповоротців за тиждень перед датою, що її визначено в договорі про перемир'я як день закінчення акції переконування, і після того, як від 16 листопада самі комуністи припинили свої зустрічі з неповоротцями. — Командування військ ОН проситиме Невтральну Комісію дати йому можливість звернутися через радіо до альянтських неповоротців, які відмовилися прийти на зустріч із альянтськими переконувачами. Один південно-корейський неповоротець, який втік із табору полонених до альянтів, запевняє, що найменше три американські вояки-неповоротці хотіли б вернутися, але їх тероризують їхні товариші.

Німецькі комуністи хочуть взяти участь в конференції чотирьох

Берлін. — Східньо-німецький комуністичний уряд зголосив офіційно просьбу до 4-ох держав, які мають відбути конференцію в Берліні, щоб допустили його туди, нарівні з представниками західньо-німецького уряду. Сподіваються, що Совєти, які, зрештою, ще не відповіли офіційно на запрошення альянтів до тієї конференції, підтримають східньо - німецьку ноту. Західня Німеччина з місця відкинула цю ідею, підтримавши своє давнє становище, що вона ніколи не засяде за одним столом із східньо-німецьким урядом, який нікого, — мовляв — не репрезентує. Зрештою, східньо-німецька нота заступає давню совєтську концепцію розв'язки німецької проблеми, кажучи про „мировий договір з Німеччиною і відбудову єдности Німеччини на базі миру і демократії". Західня Німеччина і західні альянти стоять на становищі, що спершу мусять бути переведені загальні вибори в цілій Німеччині і щойно потім треба укласти мир з урядом, який постане у висліді виборів. Зате Совєти і німецькі комуністи хочуть спершу миру, що його уклали б із урядом, який постав би внаслідок порозуміння між обома теперішніми урядами Східньої і Західньої Німеччини, отже й із участю комуністів.

Летун Їґер встановив рекорд швидкости — 1650 миль на годину

Вашингтон. — Летун майор Чарлз Е. Їґер встановив новий рекорд, осягнувши швидкість 1650 миль на годину на ракетовому літаку X—1A. Їґер — найшвидший летун світу, бо осягнена ним швидкість в два з половиною рази більша від швидкости звуку. Найшвидшим летуном був він уже 1947 року, коли встановив рекорд швидкости на машині типу X—1. Недавно найбільшу швидкість осягнув був летун Едвардс, але Їґер знову його перевищив. Швидкість звуку становить 760 миль на годину над морем, а над землею 660 миль на висоті 30,000 стіп.

В АМЕРИЦІ

● Державні установи в Вашинґтоні пригадують своїм службовцям, що їм не вільно приймати жадних різдвяних дарунків від осіб і фірм, які мають зв'язки з установами, в яких ці службовці працюють. За прийняття дарунків службовців звільнятимуть з праці.

● Конґресові провідні політики холодно прийняли проєкт Крайової Вишкільної Комісії, яка, крім нормальної військової служби, проєктує, щоб частина молоді вишколювалася лише впродовж 6 місяців. Провідник Палати Репрезентантів Джозеф В. Мартин заявив, що немає виглядів на те, щоб Конґрес прийняв цей проєкт.

● В Гавані, на острові Кубі, поліція арештувала чотири особи при спробі викрасти кубинського чемпіона Кід Ґалівана, щоб опісля звільнити його за великим викупом. Ці самі особи жадали вже від Ґалівана 3,000 долярів, погрожуючи викрасти його сина.

● Крайовий Комітет Демократичної партії запевняє, що демократи з більшим успіхом поборювали комуністів, як тепер роблять це республіканці. Тепер є тільки одна четверта із того числа комуністів, яке було 1932 року за президента Гувера. Головних комуністів викинув із державних установ ще демократичний уряд. ФБІ одержав на боротьбу проти комуністів у 30 разів більше фондів в одному році, як йому призначав республіканський уряд.

● Військова платня для 22 американських неповоротців відкладається, і її негайно виплатили б, коли б вони повернулися додому. Їхні родини і далі дістають гроші на утримання.

ХТО КАЖЕ, ЩО НЕМА СВ. МИКОЛАЯ?

Родина Отт-ів у Дойлеставн у Пенсилвенії, що складається з 8 осіб, готова засвідчити перед світом, що свято-миколаївський дух не вмер і в нашій жорстокій добі. Кілька днів тому згорів їх дім, сусіди прийняли їх тим часом під свій дах, а населення містечка та околиць взялося будувати їм новий дім, що буде готовий і цілком устаткований ще перед святами.

Проєктують податкові полеґші для батьків з малими дітьми

Вашингтон. — Фахівці з департаменту скарбу разом з представниками Конґресу, опрацьовуючи проєкти податків на найближчий 1955 рік, погодилися на тому, щоб ті батьки, які мають малі діти у віці нижче 7 років, не платили податку від 300 долярів, що їх вони видають на опіку над дітьми. Перший проєкт визначав звільнену від податку на цю ціль суму в висоті 600 долярів на рік, а були й такі проєкти, які домагалися звільняти від податків усі видатки, зв'язані з опікою над малолітніми дітьми. Але це зменшення податкової суми відноситиметься тільки до того з батьків, який сам виховує дітей (вдовець, вдовиця, розведений тощо), і не відноситиметься до тих батьків, що обидвоє працюють. Одночасно проєктується податкові полеґші в зв'язку з видатками на лікування.

В СВІТІ

● Іран і Англія, відновивши дипломатичні взаємини, призначили вже до цих країн своїх шарже д'аферів. Іранським шарже д'афером призначено Афшара Ґаземлю, голову американського відділу в іранському міністерстві закордонних справ, і він уже виїхав до Англії. В Ірані сподіваються англійського дипломата на цьому тижні. Вони підготовляють приїзд нових амбасадорів.

● Дунайська Контрольна Комісія, яка протягом 5 років була фактичним органом Совєтів, вперше вибрала на голову мадяра, на його заступника — болгарина, а на секретаря юґослава. Хоч Дунай не заторкує ніде совєтської території, Совєти залишилися в тій Комісії, як „чорноморська держава", доставки якої пливуть Дунаєм для червоної армії в сателітних країнах.

● Дзвін, вилитий із перетоплених грошей і медалів, буде дарунком Японії для Об'єднаних Націй. Його почали виливати в жовтні 1952 року під протекторатом японського Т-ва приятелів ОН під гаслом „абсолютного світового миру". Дзвін прибуде в половині січня до Ню Йорку кораблем „Йоко Мару".

● Іранський уряд генерала Загеді, виарештувавши найчільніших комуністів в цілому краю, приступив до унешкідливлення некомуністичної опозиції. Військо й поліція здушили в зародку пляновані протиурядові демонстрації в зв'язку з відновленням взаємин з Англією. Закрито опозиційну газету за вміщений в ній заклик помститись на уряді за студентів, що згинули в стрілянині під час демонстрації в Тегерані 7 грудня.

● Японці, за допомогою американців, озброюють 50 прибережних патрульних катерів для охорони японських риболовів, що їх раз-у-раз напастують і обстрілюють червоні китайці або Совєти. Після того як Південна Корея заборонила японцям ловити рибу в смузі 30 миль від берега Кореї, Японія відчуває брак риби, а рибалки сильно бідують.

● В Англії, після небувалого в цій порі, тепла, що тривало два тижні, впав зливний теплий дощ. Загал англійців вдоволений, але химерна погода вдарила болюче по двох найбільших галузях англійського промислу: вугільних копальнях і фабриках зимового одягу.

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	$ 5.25	Six months	$ 5.25
На три місяці	$ 2.75	Three months	$2.75
В Джерзі Сіті і закордоном:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$12.00	One year	$12.00
На пів року	6.50	Six months	6.50
На три місяці	3.50	Three months	3.50

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ВИГЛЯДИ НА ВИЗВОЛЕННЯ

Які вигляди на визволення мають сьогодні український та інші поневолені народи? Це питання, що сьогодні, як і завжди, найбільше турбує не тільки мільйони гноблених людей, але й тих тверезодумаючих громадян вільного світу, які здають собі справу, що без волі для всіх не може бути миру для нікого. Які ж сьогодні вигляди на визволення поневолених народів?

На цей запит є дві основні відповіді, а власне одна відповідь, а друга надія. Відповідь на цей запит найбільш ядерно сконкретизував колишній президент ЗДА Герберт Гувер, зізнаючи недавно перед конґресовою комісією в справі захоплення Москвою балтійських країн. Він заявив цілком одверто, що поневолені народи, згідно з його переконанням, можуть сподіватися на визволення тільки в обставинах „якогось катаклізму", очевидно, маючи на думці війну. Таке переконання поділяють у своїй більшості й самі поневолені народи. Вони, які знають большевизм і російський імперіялізм та теперішню його систему, прийшли до переконання, що тільки в обставинах „катаклізму" можна розвалити ту величезну й потужну машину терору і поневолення, що її створили для тих цілей кремлівські володарі. Це не значить, що теперішня большевицька система є взагалі непереможна зсередини. Навпаки, героїчна боротьба українських та інших повстанців, наявність і активність підпільних рухів у поневолених країнах переконують, що визвольна боротьба можлива навіть в безпощадно жорстоких обставинах совєтського режиму. Проте, така боротьба вимагає багато більше часу і багато більше жертв, ніж це було б потрібно в обставинах „катаклізму".

Другу відповідь, а власне надію на визволення дає теперішня офіціяльна американська „визвольна політика". Прихильники цієї концепції теж уважають, що світ не „переживе" теперішньої атомової доби і не може надіятись на мир в обставинах поділу на вільну й поневолену частину. Це виразно, недвозначно і неодноразово підкреслював і президент Айзенгавер. Але ця політика хотіла б за всяку ціну оминути той „катаклізм" у надії, що визволення поневолених народів можна досягнути „мирним шляхом". Ініціятивою щораз нових конференцій та спроб порозуміння прихильники такої „визвольної" концепції бажали б якнайдовше відвертати загрозу катаклізму в тій надії, що остаточно й новітні совєтські рабовласники зрозуміють, або в мирний спосіб будуть змушені зрозуміти безвихідність їхнього положення та полегшувати встановлену ними неволю свого власного спасіння ради.

З цього виходить, що в гру входить тепер уже не сама проблема визволення, як така, але тільки тактика визволення. Сама потреба й необхідність визволення поневолених народів, як одна з головних передумов світового миру, перестала бути проблемою, бо в тій справі немає вже поділу думок, щонайменше немає такого поділу, який міг би квестіонувати саму проблему. Тим самим вигляди на визволення і в одному і в другому випадку перетворюються в те „кондіціо, сіне ква нон" — умову, без виконання якої не можна думати про мир.

Звичайно, кожна людина бажала б з душі успіху тій мирній „визвольній політиці", щоб поневолені сьогодні народи, між ними й український, могли здобути свою волю й незалежність мирним шляхом, без нового кровопролиття та нових жертв. Але безнадійність тих надій засвідчує не тільки вся дотеперішня практика большевиків, але й солідарна з ним в тій справі постава білих російських еміґрантів, що на них не має жадного впливу могутній рух до волі в цілому світі і що своїми „непередрішенськими" концепціями хочуть завертати назад колесо історії та відволікати ними годину визволення їхнього ж власного народу.

В таких обставинах зникають і ці малі надії на можливість „мирного визволення", а висувається на перший плян грізне мариво катаклізму. Але кожний катаклізм, навіть в теперішній атомовій добі, був би менш грізний і менш нищівний, ніж катаклізм катаклізмів — большевизм.

ОДНА ВОДНЕВА БОМБА ПРОТИ ОДНІЄЇ ДИВІЗІЇ

В місяці лютому наступного року до війська покличуть на 18,000 рекрутів менше, ніж це було від часу, коли збільшено місячний контингент у червні 1952 р. Цю вістку проголосив секретар війни Чарлз Е. Вилсон безпосередньо перед виїздом з Вашингтону на зібрання Ради Північно-Атлантійського Пакту. Це викликало серед громадянства здивування. Досі панувало загальне переконання, що Америка мусить втримувати в Европі і в інших частинах світу велику армію для запевнення своїх союзників; що вони можуть числити на американську оборону на випадок совєтського нападу.

Що зменшення армії не противиться обіцянкам ЗДА, можна заключати з виснення, яке дає в цій справі військовий знавець щоденника „Н. Й. Таймс", насвітлюючи цю справу поступом у воєнних винаходах.

За цифрами, досі проголошеними, сила американської сухопутньої армії охоплює тепер 20 дивізій, тобто півтора мільйона вояків. За пляном, проголошеним з Пентаґону, в червні 1955 р. сила армії буде зменшена до 1,233,000 вояків, а в році 1957 — до одного мільйона вояків. У фльоті теперішня сила охоплює 775,000 моряків і 230,000 морських піхотинців із 1,131 кораблем. Це число буде зменшене в наступному році до 670,500 моряків і 207,000 морської піхоти з 1,400 кораблями, а в 1957 р. ця сила становитиме 650,000 моряків і 190,000 морської піхоти, з відповідним дальшим зменшенням кількости кораблів. Зате повітряна сила, яка охоплює тепер 945,000 летунів, зорганізованих у 110 „крилах", збільшиться до червня наступного року до 970,000 летунів у 127 „крилах", а в 1957 р. — до 975,000 летунів у 127-137 „крилах". Разом теперішні збройні сили ЗДА становлять 3,450,000 вояків, в наступному році їх буде від 3,000,000 до 3,128,000, а в 1957 році — 2,815,000 вояків.

Пересічний громадянин приписує зменшення збройної сили бажанню зменшити податки. Очевидно, що теперішня адміністрація має це на увазі, одначе як причину подає інші мотиви. У першу чергу уряд сподівається зменшити армію на дві дивізії в Кореї, де прийшло до перемир'я, але це не найголовніше. Важливіше те, що департамент оборони остаточно прийшов до висновку, що треба змінити дотеперішній спосіб воювання і класти більшу вагу на повітряні сили. Внаслідок цього прийде велике зменшення кількости воєнних кораблів, хоч водночас зросте кількість літаків, чи там „крил", тобто з'єднань повітряної сили. Другий чинник — це більше довір'я до атомових родів зброї, що не потребують стільки людей до обслуги як інші роди, а зате більше придатні до нищення ворога, ніж всі інші роди зброї, разом узяті.

Отже, виробництво нових родів атомової зброї зменшить запотребування людської сили, а разом з тим зменшить грошові витрати і збільшить оборонну силу самої країни. Особливу увагу звертають знавці воєнної справи на розвиток водневої зброї, яка, в кінцевих обчисленнях, є найбільш відстрашаючим чинником при плянуванні відплати за можливий напад Совєтів на Америку. Якщо йдеться про знищення ворожих бомбардувальників, авіоматок, фабрик атомових бомб, комунікацій, промислових осередків і т. п., то для цієї цілі найкраще може послужити воднева зброя.

Якщо одна воднева бомба дає американській збройній силі спроможність знищити Москву і всю систему контролі, яку вона очолює, то така бомба і літак, який має завезти бомбу, мусять мати першенство при міркуваннях над обороною ЗДА.

Якщо одна воднева бомба може змести з лиця землі цілу атакуючу дивізію або цілий корпус в бойовій формації, то одне „крило" американської повітряної сили (45 бомбардувальників типу Б-47), призначене для перевезення водневої бомби на належне місце, може заступити одну американську дивізію при обороні. І саме це спонукає департамент оборони у Вашингтоні зробити якийсь крок в напрямі зміни дотеперішньої оборонної системи. Замість великої кількости вояків доцільніше вишколити механіків для повітряних сил, хоч багато спеціялістів з цією думкою не погоджуться.

При міркуванні над зменшенням американських бойових сил беруть до уваги ще й третій чинник, а саме припущення, що совєтські запевнення, ніби вони мають атомову зброю у великій кількості, є неправдиві. Коли Совєти не такі сильні, як вони перед світом чваняться, то, очевидно, Америка не мусить збройтися до найвищого щабля. При такому міркуванні береться теж до уваги дальшу підготову до „холодної війни", яку тепер веде Росія в цілому світі, і в якій перемога не конче залежить від величини збройних сил. Отже, укладаючи пляни зменшення бойових сил, американські воєнні знавці передумують усі можливі фактори, щоб не послабити, з одного боку, своєї країни, а з другого боку не завести в надіях американських союзників.

НІМЕЦЬКЕ ПИТАННЯ

В бажанні порозумітися з Москвою західні союзники вибрали німецьке питання, як пробний камінь, мирне полагодження якого поклало б початок унормуванню міжнародних відносин.

За повоєнні роки Москва опублікувала безліч газетних статтей і окремих публікацій, в яких ясно й недвозначно формулювалось совєтську урядову політику в німецькому питанні. Ця політтика залишилася сталою, вона не зазнавала еволюційних змін. Суть конфлікту між Росією і західніми великодержавами вияснює С. Вишнєв у брошурі „Німецьке питання і боротьба двох таборів" (Москва, 1951 р.). Він пише: „Становище в Німеччині після війни визначається не так розположенням внутрішніх політичних сил Німеччини, як боротьбою двох протилежних таборів на міжнародній арені — антиімперіялістичного табору миру і демократії на чолі з СССР і імперіялістичного, реакційного табору підпалювачів нової війни на чолі з ЗДА".

Отже в основу свого ставлення до німецької проблеми Москва кладе стару комуністичну доктрину про поділ світу на два ворожих табори, між якими не може бути мирного співжиття і в результаті боротьби між якими прийде перемога комуністичного табору над капіталістичним. Захопивши Східню Німеччину, Москва перетворила її на звичайну провінцію совєтської імперії. Об'єднання всього німецького народу вона не мислить інакше як через приєднання Західньої Німеччини до цього уніфікованого совєтського комплексу. Всю свою пропаґанду і пляни Москва будує і скеровує якраз в цьому напрямку.

При кожній нагоді совєтські володарі заявляють, що „мир" наступить лише тоді, коли й Західня Німеччина розділить долю Східньої. Маленков у 1949 р. заявив: „Неможливо забезпечити европейського, а значить і міжнародного миру, якщо не буде правильно вирішене німецьке питання. Не можна вирішити німецького питання, якщо німецька демократія (тобто комуністи) не візьме в свої руки долю країни . . ." Соціялістична єдина партія Німеччини (комуністи) в своїй резолюції з 1949 р. заявляє, що „базою національно-визвольного руху в Німеччині є східня зона". На третьому з'їзді цієї партії в Берліні (липень, 1950 року) прем'єр-міністер Східньої Німеччини О. Ґротеволь заявив, що необхідно знищити боннську сепаратну державу і окупаційний статут. Він заявив, що основною метою єдиної соціялістичної партії є створення єдиної демократичної Німеччини, а тому „ніхто в Західній Німеччині не мусить підкорятися наказам окупаційних американсько-англо-французьких властей". Далі Гротеволь заявив: „Ми дякуємо Совєтському Союзові також за те, що він відкрив перед нами двері в країни народної демократії. Нехай же скоріше зрозуміє весь німецький нарід, що майбутнє Німеччини можна забезпечити лише в тісній дружбі з Совєтським Союзом . . ."

В оці відкриті двері Москва, як свою жертву, хоче запхати і Західню Німеччину. На перешкоді до здійснення цих плянів стоїть Америка, і тому московська пропаґанда постійно обвинувачує її у всіх злочинах, які тільки може вифантазувати людська уява. Вищезгаданий С. Вишнєв у своїй брошурі твердить, що ЗДА перетворюють Західню Німеччину на „стратегічну базу американського імперіялізму для використання її проти табору миру, демократії і соціялізму, очолюваного Совєтським Союзом".

В іншій брошурі п. з. „Аґресивна політика американського імперіялізму в Німеччині після другої світової війни" (Москва, 1952 р.) її автор Крилов пише, що „ . . . зразу ж після закінчення війни в урядових колах ЗДА Німеччину розглядали як військову базу, що має служити інтересам американського імперіялізму в підготові війни проти СССР і країн народної демократії . . . Американська вояччина разом з колишніми гітлерівськими генералами опрацьовує пляни війни проти СССР . . . В реакційних і кривавих плянах американських аґресорів особливе місце посідає Німеччина. Повоєнна політика ЗДА в Німеччині скерована на перетворення Західньої Німеччини в засіб імперіялістичної аґресії в Европі, в засіб розв'язування нової війни проти СССР та інших демократичних держав".

Таке ставлення Москви до німецького питання робить безнадійними спроби західніх великодержав об'єднати Німеччину на справді демократичних основах. Москва прагне не до мирного співжиття, а до дальшого поневолення. Вона терпеливо вичікує слушного моменту, щоб здобути нову жертву. А тим часом вона працює „мирно".

(Л Л)

ЗАЛИШЕНЦІ

(Лист з Німеччини)

Надходять Різдвяні свята, а з ними традиційна коляда американських українців на допомогу залишенцям в Европі. Як виходить з газетних повідомлень, Злучений Український Американський Допомоговий Комітет, або — як ми його всі коротко називаємо — „ЗУДАК", вже почав свою традиційну кампанію „коляди на залишенців". Тому хочу поінформувати наших заморських братів та сестер про загальні зариси нашого життя.

Не раз застановлявся я над тим, чи відомості про життя-буття залишенців в Німеччині і загалом в Европі знаходять якийсь відгук та заінтересування серед тієї частини нашої еміґрації, яка опинилася в заморських країнах, зокрема в ЗДА. А далі застановлявся я над тим, чи, пишучи про невідрадні сторінки нашого життя, не наражаюсь я на закид, що такі писання належить підтягнути під рубрику „жебранина". Але ці сумніви розвіяли сердешні та щироукраїнські листи, які надійшли з Америки до деяких наших громадян.

Притоку до цих листів дав допис у „Свободі" з 10. 10. 1953, під наголовком „З життя залишенців в Німеччині". В цих листах цікавляться бувші мешканці таборів з Інґольштадту в Баварії, нашим загальнонаціональним життям і вливають в усіх нас надію, що ми — не самі, що є ще заморські брати, яким не байдужа доля тих, які залишилися в Европі.

У нашому житті грає велику ролю індивідуальна допомога з Америки та Канади. Від багатьох можна почути слова: „Якби не Америка, то хіба прийшлося б загинути". Ми маємо також свою „жебранину". Пересічно до трьох-чотирьох установ вплачуємо вкладки. Кожного тижня приходить до хати „газетник" і треба купити та прочитати хоч один часопис. Принайменше раз на місяць (а часто два, три рази) приходить якась „листа". Читаєте: На пресовий фонд . . . на спаралізовану Н. Н., на похорон А. Б., на влаштування домівки . . . і так на, на . . . Рідкий випадок, щоб хтось відмовляв дати.

У нас теж не менше ювілеїв, роковин, академій, святкувань і т. п., ніж у вас. А це не така проста справа, як за небіжки УНРРА, та ІРО. Треба наймати в місті домівку. В пивниці робили проби хору, але запротестували мешканці дому, зокрема ті, з „ойчизни". Щоправда ми таки дечого від німців навчилися, а саме витривалости. Нічим не зражуємося і доходимо до цілі.

Відзначали ми роковини Першого Листопада. Важко говорити про себе, але не во хвалу, а дійсно свято було гідне роковин Великого Чину. Промова сот. Бачинського, пісні проспівані мішаним хором під орудою п. М. Мацяка, деклямації, вивчені під керівництвом театрального мистця п. Івана Ковалевського, та окремі декорації, що їх намалював мистець п. Біленький, нагадували часи, коли наша громада була ще чисельна.

В дні 21 листопада, святкували роковини трагедії Базару та другого Зимового Походу. Дня 4 грудня почалися у нас святкування 700-ліття коронації короля Данила. Цього дня відслужив наш парох о. декан Малкович в цьому намірені торжественну Службу Божу, а опісля відбулися святочні сходини у винайменій в місті залі, зі словом о. пароха, рефератом сот. Бачинського та хоровими співами. Відспіванням „Боже великий єдиний", закінчено це свято.

Дня 12 грудня здавала українська громада іспит нашої культурної зрілости перед широкими кругами німецького громадянства Інґольштадту. Цього дня ввечері, в найбільшій та найкращій залі міста влаштовувало місцеве співоче німецьке товариство концерт „З піснею довкруги світу". Уже заздалегідь запрошено до участи і нашу групу. Не мало з-поміж наших громадян висловлювали побоювання, чи хор української громади доріс до цього завдання, та чи не принесе своїм виступом більше шкоди, ніж слави. Але відвага та завзяття перемогли. Кожного вечора йшли проби. В пивницях, в приватних мешканнях. Належить зазначити, що аранжери цього концерту намагалися притягнути й інші національні групи до участи в концерті, але з браку хорів ці спроби не довели до успіху.

В програму концерту входили народні пісні: німецькі, англійські, французькі, швайцарські, чеські, сербські, болгарські, угорські, російські, японські, індійські, американські, шведські та фінські. Український хор виступав наприкінці першої частини з піснями „Почаївська Божа Матер" та „Гандзя". З проспіваних німецьким мішаним хором (75 душ) пісень, найтепліше прийняла численна публіка пісні швайцарську, американську та японську.

В точці 11 і 12 читаємо в програмі: „Український хор, Інґольштат, під управою п. М. Мацяка". І далі подано назву двох згаданих пісень. Нечисленна українська громада, наче в почуванні якоїсь відповідальности за щось велике, чекає на виступ нашого хору. Надходить нетерпеливо очікуваний момент. В найбільшому порядку виходять на естраду, в гарній народній ноші жінки, а за ними чоловіки. Усіх разом 27. Уже сама поява викликає такі оплески збоку зібраних, що їх ніхто з нас не сподівався. Це додало співакам відваги. А як заля заспокоїлася, до мікрофону підходить заповідач і говорить: „Нам вдалося упросити український хор до співучасти. Це — доньки та сини народу з високою культурою, а зокрема музичною. Їхня країна стояла довгі роки на сторожі культури Заходу, захищаючи її від заглади зі Сходу". Опісля пояснює зміст обох пісень, а зокрема „Почаївської Божої Матері".

А як понеслись звуки нашої пісні, зі сольовими співами п. Богдани Ґади (баритон), якого не посоромилася б і великоміська естрада, та милий сопран п. Галини П'ятницької, то ціла заля вслухувалася з найбільшою увагою. Після закінчення цієї пісні, коли оплески слухачів не вгавали, ми бачили, що український хор гідно виконав своє завдання. З таким самим успіхом пройшла друга пісня і наддаток „Засяло сонце золоте". Як вияв уважливости та вдячности збоку німецької публіки та дириґента німецького хору пана Бурґеля, була китиця червоних гвоздиків, яку вручено дириґентові нашого хору. А належить згадати, що наш хор — це хор інвалідів. Цей з одною леґенею, другий без кількох ребер, третій без нирок і т. д. Але хористи та дириґент не кидають праці. Підготовляють колядки — а може вдадуться і самостійні концерти в інших місцевостях? Але це тільки пляни, побачимо . . .

Поза цим, є у нас і інша праця, буденна, відповідальна. Стараннями п. Блянки Бачинської голови місцевого ОУЖ, засновано у нас дитячий садок. У цій важкій праці, помагають і інші наші жінки, як п. Ірина Буката, Марія Головінська, Марія Лазарук та ін. Садок проводять п. Марія Романська та Теодора Волянюк, а допомагає їм в цій праці п. Віра Буката. Кілька тижнів тому втратили ми домівку і тільки після великих труднощів та коштів, при жертвенній праці деяких громадян, влаштували ми нову домівку, з якої користають і інші наші установи. Батьки дітей не поносять ніяких коштів. Діти дістають кожного дня поживу. І не раз наші жінки ставили собі запит: „що дамо завтра дітям?" — а докладніше: „за що купимо доживу?" Але завдяки організації „Мати і дитина" в Амерції, ЗУАД Комітетові, Централі ОУЖ в Мюнхені та УСХС, поборюємо наші матеріяльні труднощі. Підготовляємо для всіх наших дітей до 16-го року життя (усіх коло 150) св. Миколая та ялинку. Деякі бувші таборяни з Інґольштату обіцяли нам на це свою допомогу.

Так, як бачите, Дорогі Земляки, іде наше життя. Не встелене воно квітами, але ми сильні вірою та духом, а думки про рідні стріхи не дають нам опускати рук.

Залишенець

А. Орел

АЖ ПО ТРЕТІЙ ВІЙНІ...

(Етюд)

І ось доїжджає він . . . Та сама дорога. Батьки називали її Чумацьким шляхом. Проткнула окрайок лісу. Ось і могила. Як і тоді, здалека сива, зблизька — ні. Колись тут пас худобу. Їхав у легкому авті „Чумацьким шляхом". З радістю на душі. Стелилась рідна земля, так давно не бачена, але так само прекрасна, проста. Багато років уже не знав чистоти та ясности, що ними рідна земля вичаровує змисли. Спокійно й лагідно погойдує машина, розкіш почувань поглиблює. Ось воно: живе щастя — форма, рух і дух простого, лагідного з космічною тишею над собою краю.

Не то косу, не то ціп лаштує біля комори дід. Слово, єдине слово почути! Іспити його плескіт із природних уст. Повне слово рідного краю. Залити ним страшну по ньому спрагу, остудити його свіжістю запалений слух.

— Добридень вам, дідусю, — озвався він перший. — Чи можна вас почути, чи говорите?

Поволі оступився. Мов орел-чорнокрилець на придорожньому камені, переступив з ноги на ногу дід той. А сонце кинуло тінь його на хатню стіну, і вона дублює його рухи.

— А як же не говорити! . .

— Могутня, рахманна мова, — підказав дідові.

— А так, — підхопив той, — полтавська . . .

— Наймиліша, можна думати . . .

— Туди вгору, — махнув дід рукою на північ, — бував я там. Слухаєш, слухаєш, і голова розболиться. Зовсім важка мова. Не знаю, як люди можуть так говорити.

— Правда ваша, правда, дідусю, наша полтавська мова — найкраща в світі.

І знов слухав. І вся долина немов шуміла йому рідною мовою.

— Вам не здається, дідусю, що Полтавщина — серце нашого краю?

— Мабуть, ви дуже скучили за нею; може, були в Сибіру? Скільки відсиділи?

— П'ятнадцять та перед тим мав двадцять, та війна та Америка та ще війна — от і за п'ять десятків скочило.

Страшно солодка річ — вертатись додому.

— Ви дуже скучили, — потвердив дід свою гадку. — Я ще не бачив людини, щоб так сильно скучила за рідною землею. Аж любо дивитись, як ви скучили за своїми людьми . . .

Як чудово — вертатись додому! . . Певно, стало, повно правно вертатись — господарем землі своєї!

Їхав. Усе, колись пережите, зринало назустріч. Уже недалеко, зовсім близько десь рідна хата. Уже майнула між стріхами знайомих дахів. Ще міст поминути. Осторонь купаються діти. Ситняг, плесо. Вдивлявся в обличчя й не впізнав нікого. Жадного не згадав на ймення, мов у чужій стороні. Аж як прижмурив очі, тоді впізнав: Тетянка. Перша дитяча приязнь. Стоїть у воді по пояс, дивиться, впізнала. Дивно, неймовірно, у сні неначе. Відігнав думки, „ждав . . . А вона поспішає. І з нею спогади дитинства, голубі, мерехтливі, казкові серпанки тканин, легких, мов недійсних, мов мрія сновиддів. Тільки вона вже не маленька. Росла молодиця з лінивою ґраціозною ходою. Скам'янів у чеканні. Ось вона. Як колись: сміх і дотик плеча, і докори легкі: „Забагатів! Де пропадав?"

— Тетянко! — спромігся на слово. — Добра, бідна Тетянко! Який я вдячний Богові й тобі! Але стривай, стривай! — Тер обважніле чоло, спинався до нескінченности в думці. Пригадав. — Стривай, ти ж була вмерла! Ти ж була розстріляна . . .

Чув, як дзвенить її серце. Хмелів нею. Тільки звучання те було тоскне. Не стало в грудях сили. Не був певний, чи вчула хоч одне його слово. Але мусів додому. Рідні ждуть. Оглянувсь, гукнув: „Ще маємо багато гарних днів. Колишні стежки-доріжки віднайдемо. Кладки і верби, і гай, і став той. Тільки не дивися ж, не дивись на мене мертвими очима! . ."

. . . Той дідок — бестійка, багато пережив, але вцілів. О, з ним варто поговорити не про абстрактне. Об його інертність розбилось розкуркулювання, депортації, заслання. А мати! Бідна мати! Вона вийде, як завжди, в сірій свитині. Як жаль, що немає розкішних крамниць! Найдорожчі убрання купив би. Зате він повезе її автом. Пустить на повний погін степовим шляхом. Удвох із мамою доженуть його роки дитячі. Якби в долині ще паслися дрохви! В дитинстві любив табуни їх маєстатичні.

Ще раз ліворуч . . . Там перекошені сінешні двері, від дощів посіріли. Кинув авто, пішов ходою. Тільки ж хода його плуталась. Ставала непевною. . І він поточивсь на дерево, єдине, що лишилось від батьківського саду — обчімхана груша. Перед ним осліплена хата, видовбані очі-вікна. Камінь, що його поклав ще дід перед порогом, потріскався. З розколин випирає шпориш:

„Ой візьми, сестро, піску [жменю
Та посій його на каменю.
Ой коли, сестро, пісок [зійде,
Отоді твій брат в гості [прийде."

Скелети руїн навколо. І враз став він хворий і зляканий. Забуте вставало, страшне й ненависне. Межі дійсного й уявного зникли. Глибока беззмістовна ненависть відчахнула всі почування. Як даремно він сюди загнався! Бідне, скромне житло . . . Хата . . . Нею снив у снах і на яві. Мучила його в спогадах. З острахом повів очима. Гостра їдь цвілі дихнула з вікон. Жах підломив ноги. Кістяки рук і ніг, мов безкорі тернові обрубки, лежали розкидані на вогкій долівці. Ребра й черепи окремо. Не мав чим змірити смуток. Хто ж це, самітний, виривався з життя? Батько, мати, сестра? Чи сам міт нещасної доби?

Тиша втратила чари. Стала часткою гнітючої одноманітности, давила каменем. Прикрість, образливість таїлася в ній. За хатою перелаз догниває. У сусідському дворі стоїть хлівець, і шибки в хаті цілі. Єдина вціліла хата.

Стояти так, хай побачать. Їсти поросяті виноситимуть абощо. Зацікавляться, може, впізнають. І всупереч цьому підкрався під саме вікно. Побачити . . . Когонебудь побачити й себе показати . . . І зникнути, скочити в авто і мчати назад, звідки прибув. .

Щільно вдивлявся в запилене вікно. Виднілася спина в полотняній сорочці. Жінка . . . Сидить на лаві, пряді. При стіні голий стіл, у кутку помийниця. Понура пустка. Важке повне веретено миготить за її спиною. Раз-по-раз уклонялась, слинила прядиво, смикала з мички, мов з бороди білої. Дивилась кудись за своєю тінню в косину дверей. Сиділа, мов сама приреченість. Немов у вічі смерті своїй дивилась. Епічний, трагічно-великий символ. Пальці хапливо скручують нескінченну нитку. Уміти не скоритися смерті, — бриніло в її пружистих пальцях. Різь гарячої сльозини затерпла йому в очах. Прив'яв на приспі. Обтер чоло долонею. Добув американську сиґару, тернув об свою скроню сірник, запалив. Недоречним клубком ударився в шибку дим, відбився від неї, розтав.

Ще раз поглянути. Яка на обличчі? Стара й лиха, чи молода й привітна? Не оберталась; цим робила прикрість. Гнівила й ображала його її спина. Зливсь на себе самого, що не міг обудити її увагу.

Тільки б глянути! Яка на вигляд. Чи міг би зробити її щасливою? Голос, мову почути! . . Бажав нестерпно, мов спрагнений води в пустелі.

(Закінчення на стор. 6)

ЛІТЕРАТУРА МИСТЕЦТВО РОЗВАГА

С. Гординський

МИСТЕЦТВО АРХИПЕНКА

До 50-річчя його творчости

Американська мистецька критика пером C. J. Bulliet-а визнала, що Архипенко — найбільший, світової міри, різьбар від часів Родена. Авангардне і пробоєве мистецтво Архипенка сьогодні вже мало кого дивує і популярність його зростає з кожним днем. Але не так воно було в перших роках його мистецьких виступів. В очах сучасників мистця з-перед 30-40 років Архипенко був тим, що, здавалося, руйнував усі основи, на яких трималося дотогочасне мистецтво; реакція проти нього була нагальна не тільки в публіки, але й у мистецьких колах. Чи треба пригадувати такий випадок, що визначного французького поета і критика Гійома Аполінера, який на весну 1914 р. написав прихильну рецензію на твори Архипенка, виставлені в паризькому Сальоні Незалежних, — викинули з редакції „Ентрансіжан-у"? Або Венецьку Дворічку (Бієнналє) 1920 р.? Сенсацією тієї вистави були ретроспективні покази творчости Поля Сезана і Архипенка. В одних викликав він захоплення, в інших згіршення. Венецький патріярх публічно кинув анатему на його виставу...

О. Архипенко

Що ж було такою революційною повиною в мистецтві Архипенка? Він виступив у добу, коли імпресіонізм уже розклав і підважив різні давні мистецькі принципи і дав мистцеві новий, безпосередній погляд на природу — вільний і незв'язаний традиціями. В хаосі, що постав, виринуло й прагнення за новим ладом, новими принципами. Вже в малярстві Сезана були зародки нових форм і нових законів, і від нього, звичайно, виводять модерне мистецтво. Настала велика доба шукань, експериментів — кубізм, футуризм та інші стилі, що виринули ще в першому десятиріччі нашого століття. Творчість Архипенка збіглася, власне, якраз із народженням тих революційних рухів у мистецтві і він став одним з найчільніших їх провідників у світовому мистецтві.

Завдання, яке поклав собі Архипенко від зарання своєї творчости, — це було змагання до витворювання завжди нових форм, яких не знали інші мистецькі стилі. За цим змаганням стояв цілий філософічно-мистецький світоглядовий комплекс, який казав мистцеві сягати до прапервісних геометризованих форм і з цього погляду перетворювати природу. Це — „чиста форма", тобто така, де в різьбі об'єкт зведений до своєї ідеї, вираженої обсягом у просторі і лінією-рухом. Так творили колись єгиптяни й античні греки до Фідієвої доби, — великими упрощеними формами, які не наслідували природи, але творили нові, паралельні до неї твори. Підпорядковуючи деталі великим площам чи лініям, або й поминаючи їх зовсім, мистець доходив до первісної, підставової структури речі, до її суті, яка не була імітацією чогось уже створеного.

Проте, Архипенко далеко не задовольнився самим досвідом старих мистецтв. Він — людина сучасного, людина доби електрики і машин, доби теорії Айнштайна. Критика нераз підкреслювала схожість проблем його мистецтва з проблемами Айнштайна. Архипенко шукає, зовсім у дусі сучасного технолога, нових метод вислову для скульптури. Він впроваджує в неї нові естетичні елементи — моделювання простору, вглиблення (конкав), прозорости; він шукає й нових матеріялів, з яких він не тільки різьбить свої твори, але й, дослівно, їх конструює. Тут вплив „духа" машини й механічних форм на його мистецтво безперечний. Накінці, в останніх роках до знайдених нових елементів і матеріялів він додає ще моделювання світла: різьби в нього освітлені не зверху, а з їх нутра, — вони з прозорого матеріялу і в темряві дають посилене враження нереальности. Взагалі, сам мистець, коли говорить про своє мистецтво, кладе на одну площину і поняття творення і винаходжування форм. Але ми знаємо, що з'ясування процесу творення — це та містерія, що в мистецтві її найважче, а то й зовсім неможливо з'ясувати. Вирішним буває тут завжди сам твір мистця — результат нескінченої боротьби його ідей і спонук, гармоній і суперечностей, інтуїції і знання, перетоплених у душі мистця і сповних уявою творчого генія в щось нове, ціле і живе.

Не можна не згадати, що Архипенко в своєму мистецтві неперевершений майстер, передусім ритму. Його фігури визначаються особливою ґрацією рухів, які зачаровують навіть тих, хто неспроможний сприйняти і зрозуміти даний твір. Через цілу Архипенкову творчість перепливає хвиля музичности, що нераз заторкає й струни космосу, і цю музичність треба розглядати в нього, як один з найважливіших елементів його мистецтва. Почуття ритму не зраджує його ніколи, так як поета, і він уповні свідомий того, що ритм — це первісна субстанція кожного мистецького твору, що, взагалі, немає мистецтва без ритму.

Одночасно треба мати на увазі те, що мистець, висловлюючись безкомпромісово у своїх програмових творах, уміє давати високомайстерні речі більш реального типу. Це слідне передусім у різьбах портретного характеру, де завжди відмінна індивідуальність моделів вимагає іншого до них мистецького підходу. Тут згадаємо тільки такі відомі твори Архипенка, як портрети композиторів Менґельберґа і Фуртвенґлера, письменника Торнтона Вайлдера, сенатора МекКорміка та, врешті, серію українських творів мистця: Шевченко, Франко, св. Володимир і Ольга та ін.

Проте, писати про ідеї і характер Архипенкової творчости здалося нам важливішим, ані ж згадувати факти й події його мистецької діяльности, що має за собою до 100 індивідуальних вистав, кількадесят творів у чільних світових музеях, понад тисячу в приватних збірках. Архипенко був спірітус мовенс мистецтва майже цілої половини нашого століття, і сьогодні він так само заполонений шуканнями і творенням, як і в початках своєї творчости. Він, як це слушно писав той сам Булліст, — вулькан творчого генія, емоційна натура якого керована одним з найсильніших і найбільш аналітичних умів сучасного мистецького світу.

Василь Витвицький

Шопен у виконанні Бориса Максимовича

Концерт нашого пяніста Бориса Максимовича, що відбувся 4 грудня 1953 р. у великій залі Дітройтського Арт Інститут, мав свою преісторію. В цей день мав відбутися широко розголошений — особливо у польських колах — виступ визначного пяніста Йосипа Турчинського, відомого інтерпретатора творів Шопена. На кілька тижнів перед концертом прийшло повідомлення з Швайцарії про затяжну недугу Турчинського. Організатори концерту звернулися до Максимовича з проханням „заступства". Так дійшло до концерту нашого пяніста з повною Шопенівською програмою.

В уложенні програми концерту була проведена лінія поділу між двома частинами: у першій був Шопен — розмріяний поет романтик (баляда ґ-моль, два скерца, ноктюрн, три мазурки, фантазія-ампромпті), у другій першазавсе Шопен — неперевершений майстер фартепіяну (дванадцять етюдів опус 10, полонез ас-дур). Достосовуючись до цього поділу, наш пяніст вибрав навіть мазурки більше з уваги на їх змістово-виразові якості, ніж на ритмічні особливості. Це були з серії тих Шопенівських мазурків, якими колись так захоплювався Тарас Шевченко, називаючи їх „загальнослов'янськими, сердечними, глибоко зворушливими".

Треба бути мистцем з великим почуттям міри і стилю, щоб передати музику Шопена з такою щирістю і емоційною насиченістю, як це було в Максимовича, а не попасти у надмірне розніжнення образу Шопена і в надужиття виразових, особливо ж темпових свобід.

Шопенівські етюди, в яких найвищі технічні проблеми так геніяльно поєднані з поезією, показуються у повній своїй вартості аж тоді, коли їх виконується циклями. Тоді слухач не тільки може любуватися кожним з етюдів, але й слідкувати за їх черговістю і ступневим розвитком. Максимовичеве виконання згаданого циклю етюдів Шопена було прекрасне з змістового боку і в найвищому ступні майстерне з технічного. І — хоч такий цикль краще схоплюється, коли його не розривати оплесками, то ніяк не можна було дивуватися, що слухачі раз-по-раз не могли втриматися і висловлювали нашому пяністові свій подив і захоплення.

З останнім концертом перед нами розкрилася у всю широчінь ще одна риса відтворчої спроможности Бориса Максимовича. Він видатний шопеніст. Це підносить вартість його виконавчої праці не тільки для нашого, але й загально-американського музичного життя.

Книжка й часопис — найнеобхідніші речі в домі культурної родини.

Роман Завадович

І ВВИЖАЄТЬСЯ...

Як насупляться обрії тьмою,
Як над містом заблиснуть вогні,
В рідний край далечінню німою
Моя туга мандрує у сні.

І ввижається білена хата,
Золот-соняшник коло стіни,
І луги у квітках, мов дівчата,
І налиті врожаєм лани.

Біла нива бандурою грає,
Пахне медом гречаний прибій,
І гойдається море безкрає
Запахучих долин і горбів.

Із затонів блакитного льону
Я висотую сонця кітву,
І схиляється серце поклоном,
Поцілунком на тиху траву.

І чорнозему грудку любовно,
Мов дитя, я до лона тулю:
Я не знав, що так міцно, так повно,
Так безмежно тебе я люблю.

Від Редакції: В грудні цього року Роман Завадович, дитячий письменник, відомий також під прізвищем Роляник, кінчає 50 років свого життя. 1950 року святкував він 30-річчя своєї літературної праці і з цього приводу в „Свободі" була вміщена стаття пера І. К-го (ч. 195, з 23 серпня 1950). Завадович видав кілька книжечок, і на новому місці поселення в ЗДА продовжує свою літературну працю, працюючи головно в ділянці дитячої літератури. Бажаємо йому багато успіху в його праці!

Музика в Америці

Европейці, що мають надзвичайно багату музичну спадщину, схильні дивитись на Америку, як на країну джазу, популярних любовних пісеньок та музики американців верховинців. Хоч це все справді становить частину американського музичного музичного мистецтва, проте клясична музика в усіх її формах продовжує відігравати велику ролю в житті багатьох американців.

Як сильно впливає клясична музика на музичне життя Америки, виразно видно з рапорту пані Е. Томпсон, секретарки Ліґи Американських симфонічних оркестр. Коло 30,000,000 американців, пише вона в недавньому випуску бюлетеня Національної Музичної Ради, виявляють активно інтерес до концертової музики.

Для задоволення їх потреб у З'єдинених Державах існує коло 900 професійних та аматорських симфонічних оркестр та 80 оперових труп. Минулого року дано концертів у понад 2,100 громадах. Коло 150 періодичних видань присвячено виключно музиці; є коло 1,200 музичних критиків та письменників. Платівок з клясичною музикою за минулий рік розпродано на шістдесят мільйонів долярів.

Ці числа оповідають тільки частину цілої історії. В. Томпсон, відомий музичний критик і композитор, недавно розповів другу частину історії: „Ні одна країна перед нами, ані Німеччина, ані Австрія, ані Англія часів Тюдорів не виявляли такого інтересу до тонального мистецтва. Але тепер, принаймні в теперішньому столітті, музика стала нашою природою, увійшла до нашого побуту, і, що найголовніше, стала одною з наших найпоширеніших професій, і тепер ми віддаємо їй більшість нашого вільного часу". Що це щира правда, підтверджує факт, що число 30,000,000 (число американців, зацікавлених у добрій музиці) удвоє перевищає число людей, що відвідали минулого року бейзболові метчі, і в шість разів перевищає число аматорів ґольфу.

Любов американців до музики не повинна нікого дивувати. З'єдинені Держави були збудовані людьми з різних країн, де любили музику. Іміґранти принесли з собою багату музичну спадщину і не тільки бажання слухати добру музику, але й самим творити її.

Як багато Америка завдячує великим музичним геніям інших країн, видно з аналізи праці провідних симфонічних оркестр за минулий рік. Вісімдесят три відсотки їх репертуару складались з творів закордонних композиторів. Проте, американські композитори пишуть власні твори, що вже починають завойовувати прихильну критику та признання по всьому світі.

Загальна Рада

О. Архипенко: Героїка (Теракота).

Михайло Островерха

НА КОЦЮБІ ДО КОРЖИКА

Сумна й понура була осінь і зима в Україні 1919 року. Соняшні і ясні дні наших перемог — минули. Наші полки, бриґади, дивізії, корпуси були в постійних пересувних операціях на фронтах — проти большевиків, проти Денікіна, проти поляків, що йшли на Кам'янець Подільський. А там — прийшли Жорнища, прийшов і Любар. А вже найжахливішим — тієї 1919 осени — став сипний і поворотний тиф, що своєю жорстокою невблаганністю найбільше і спричинився до Жорнищ, до Любара. Якби не той полум'яно-чистий блиск, що пішов тоді від тих — при кінці листопада й у грудні — обезсилених, босих, лиш у віхтях із соломи на ногах, лихо одягнених вояків, що з генералом Михайлом Омеляновичем Павленком ішли в запілля большевиків, творячи подвиг І-го Зимового Походу, — то хто його зна, чи варто було б і згадувати ту жорстоку осінь?!

Але оте щоденне життя і в темних хвилинах має свої проблиски усміху.

Наша Х-та Бриґада УГА в перших днях грудня 1919 року стояла на фронті під Бердичевом. Штаб бриґади, оперативний і адміністративний, із запасним куренем, здається, сотн. Климкевича, стояв у селі Вовчинець. На фронті був лише шеф оперативного штабу сотн. Маринович і шеф розвідчого відділу сотн. О. Конол. Їхні заступники були у Вовчинці і часто зміняли своїх шефів. У ті дні грудня важких і значних боїв на фронті не було, але були випадові і позиційні бої.

Небом дрягли сірі, важкі хмари й сипали мокрим, із дощем, снігом. Холодний вітер нестерпно дошкулював, проникав наші молоді кості. Болота, отого нашого благословенного подільського чорнозему, і найвитривалішим воякам набридали. Трохи не в кожній хаті лежав тифозник — як не вояк, то хтось із родини селян, мешканців того села. Правда, що і військо, і населення так уже були привикли до тифозників, що їх приявність зовсім не впливала на хід щоденного життя.

Наближався день св. Андрея. Уся Україна зустрічала день цього святого своїми звичаями, обрядами, забавами з усякими притичинами. В хаті, де я стояв на кватирі, якось тоді ще не було нікого хворого на тиф, а господарі — були молоді, що недавно побралися. Це ж була ідеальна хата справляти в ній Андрея! Господарі спиталися мене — чи буду я у навечер'я св. Андрея у хаті, бо „сусідські дівчата й парубки хотіли б у нас Андрея відбути".

— О, та я ж не стану їм на перешкоді! Навпаки, я й сам хотів би подивитись: чи такий Андрій у вас, як і в нас? — відповів я.

В навечер'я святого, 12 грудня, якось засидівся я у старшинській їдальні. Бо, бувало, як зійшлись до їдальні оті наші шибайголови поруч. Т, Свистун, чет. Михайло Шикета, чет. Іван Ровенко, то так натягали один одного або четаря Лисого, нашого „менажемайстра", що від сміху можна було тріснути! Бодай нам так тоді здавалося; а врешті, так воно й було, бо як до гурту прибрили з куреня четар Іван Кучмак і хор. Ромко Дорожинський, то очі таки в сльозах від сміху купалися. Проте, нагадавши собі за Андрея, я швидко розпрощався з приятелями і пішов на мою кватиру.

У просторій світлиці застав я вже яких п'ятнадцятеро дівчат і парубків. Пахло ковбасою, борщем, варениками і горілкою. Усі були веселі і втішні. На хвилину — з моєю появою, чужого їм — гурт притих. Але в цій хвилині тиші почув я, як у кубашку щось поворухнулось. Раптовним рухом я туди й поглянув. На це — всі зареготались. А господиня пояснила:

— Це вам ніякий дух, а виголодніла собака, що, при цих запахах ковбаси, так товчеться!

Попросили й мене до гурту.

І, врешті, почали „Андрея". Найперше, заспівали відповідні до звичаю пісні. Потім, повісили на мотузці, на висоту людини середнього росту, біля столу, коржа. Одна моторна та лепська дівчина принесла з комори коцюбу і подала її першому з черги парубкові. Цей, тримаючи горішній кінець коцюби в руках, бере її між ноги, сідає, наче на коня, дівчата приспівують, а він вихром несеться до коржа, щоб його, без помочі рук, схопити зубами і вкусити. Не легка це штука! — Далі, біля столу, на полу на дощині рядочком понаставляли галушки чи — як у Галичині сказали б — балабухи. Коли вже галушки стояли рівнесенько рядочком, тоді одна з дівчат, приспівуючи, відхилила затулу від кубашка. Собака, на хвилинку опритомнівши, вмлівіч кинулась на галушки. Проте, хоч яка вона бідна, голодна ця собака, то не може швидко проковтувати ці галушки, бо вони ж — густе і збите тісто, тримаються зубів і піднебіння. Собака з пересердя скиглить, а дівчата серед сміху, але з напруженням слідкують за найголовнішим: котру галушку вхопив собака першу й котру по черзі їсть? Бо в такій черзі дівчата й заміж вийдуть. При цьому, парубки вже не щадять у дотепах дівчат! Остання галушка в зубах пса викликала такий реґіт, що в ушах лящіло! — Стали й віск виливати, а тямущі стали й фігури застиглого воску розгадувати, а парубки стали їм „помагати", розясняти. Врешті, вийшли дівчата на двір та й пішли по селу коли в тинах рахувати: „молодець, вдовець". Розуміється, при цій рахубі не обходиться без парубоцьких збитків, на які дівчата, час до часу, наткнувшись на нечистий кіл, здіймали вереск.

Вернувшись у хату, всі сідали за стіл, співали пісні і починали вечерю. А по вечері — гульки.

Либонь, не все я з того андріївського звичаю у с. Вовчинець спам'ятав: це ж уже повних тридцять і чотири роки!

Проте, ще й сьогодні чую той безжурний сміх молодости, їх сміх і мій, бачу ті розсміяні очі дівчат і парубків.

А надворі — був чорний, непросвітній, без зір, мов без надії, вечір.

Іванна Савицька

ХОР „БОЯН" В ТАБОРІ „ОРЛИК"

Історія берхтесґаденського хору „Боян" не довга. Першим його зав'язком була маленька німецька місцевість Ойтенгавзен, де сходилися на проби церковного співу українці, розкинені по доокол ичних селах. Другим розвоєвим етапом хору був табір Карльсфельд, коло Мюнхену. Коло диригента д-ра Р. Ставничого, почало гуртуватися щораз більше любителів пісні. Хор перетворився у велику групу, відбував часті проби, обслуговував церковні Богослуження і всі національні свята. Згодом, з розколенням табору на кілька частин, одну його групу переселено в місцевість Берхтесґаден і там поселилася на довший побут найбільша частина хору. На новому місці прийшлося все починати спочатку. Був диригент, й швидко почали голоситися нові сили і табір ще не отрясся від перших вражень, як на дев'ятці, у невеличкій каплиці пролунало знайоме Іже Херувими — Бортнянського і Отче Наш — Новохацького. Практика показала, що хор потребує внутрішньої зорганізованости. На загальних зборах 29 травня 1946 р. хор вибрав управу з інж. О. Скробкою на чолі й остаточно оформився, як „Український Мішаний Хор Боян в таборі Орлик".

Хто з нас не пам'ятає отого початкового скитання від кухні до кухні, від бльоку до бльоку. Нікуди було приміститися п'ятдесятці людей на проби. Згодом хор закватирувався в другій кухні і там переводив свої проби, в неопаленій залі і при слабому освітленні.

Інтенсивна праця, безприкладна внутрішня солідарність, тепла і щира атмосфера, гармонійне поєднання трьох поколінь від білоголової, із золотим серцем п. Р. Темницької і любленої всіми бабці Чайковської починаючи, кінчаючи на молоденьких сестрах Дубляницівних, що були окрасою хору, врешті любов до пісні і свідомість обов'язку, швидко принесли несподівані овочі. Хор розвинувся в поважну громадську одиницю і впродовж трьох років виконував культурну роботу серед своїх і чужих.

Секретарська книга хору, що її із надзвичайною педантерією провадив інж. В. Пік, виказує такі важніші позиції: участь хору у всіх Сл. Божих, національних святах і панахидах. Тут треба підмітити, що хор мав честь прощати на вічний спокій письменницю Катрю Гриневичеву і поета Андрія Гарасевича. До найповажнішого виступу хору на внутрішньому відтинку треба зарахувати концерт в честь Шевченка 9 квітня 1947 р., на якому хор виконав більші твори до слів Шевченка в супроводі симфонічної оркестри з Бад Райхенгалю. Далі слідує цілий ряд концертів для німецького населення по церквах, шпиталях і концертових залях. В програму виступів входили звичайно, крім Служби Божої, псальми, коляди і щедрівки, та українські народні пісні. Послухаймо голосу німецької критики зі сторінок „Зюд Ост Курієр-а" з 24 червня 1946 р. Автор пише: „У стародавньому Соборі в Лявфені, під час урочистої Служби Божої, та Вечірні в греко - католицькому обряді, пронеслись звуки найкращої слов'янської церковної музики. Урочисту свою повагою Богослужбу супроводив український хор. Він уявляв собою нарід, який співом наперіну зо священиками при вівтарі висловлює свою молитву і віру. І так ніби встала перед нашими очима стара Україна, далечінь її східнього світу, журлива вдумливість і щиросердечність її людей. Блискучі звуком тенори, шовкові краскою баси, радісно розспівані голоси, те все зливалось в одну чудесну гармонію, що була доказом глибокої музикальности і знаменитого динамічного вишколу хору. І просто не можна собі уявити, щоб музикальність українського народу можна якось перевищити".

Несправедливо було б не згадати того, що в організм хору вложив те, що до його життя було конче потрібне, — вложив свою душу. Як тепер бачу д-ра Р. Ставничого в зеленій, унрівській, вітром підшитій курточці, зі скрипкою під пахвою, як спішить до другої кухні на пробу. Все перший і все — останній. Відчиняє залю, порядкує крісла, складає ноти, хухає в закостенілі від холоду руки і тішиться, що прийшла Нельця і п. Островська, і буде альт мати краску. А пізно вночі розписує на цикльостилі ноти для кожного співака окремо, виразно-чітко.

В історії хору „Боян" були різні моменти. Радісні і веселі, то сумні і майже трагічні. Ось декілька з них: До дня 1-го грудня (св. Романа) хор приготовлявся із спеціяльною увагою. Покликаний до того окремий господарський комітет накладав на кожного хориста обов'язковий податок у виді одної ложки товщу, трьох ложок цурку і малої скляночки муки. Темними вечорами по кімнатах хористів блукали таємничі постаті. Це була Квітка Стецюк і Люба Кондрадова, що „колектували" добуті скарби, ховаючи їх в пропадисті торби. Із всього того добра, при допомозі здорової порції амоніяку, Любця Раковська, що була сталим „босом" від печива, вичаровувала при помочі інших пань дивні дива — рогалики, пляцки і щось, що мало подобу передвоєнних тортів і смакувало, як ніколи в житті. Столи, вкриті льняними біленькими обрусами, накриттям, печивом і живими квітами, добутими у німців за ціну куска мила, ще й візитівками, що вказували кожному його місце — чекали готові, на Солемізанта. І він приходив з дружиною і сином, заскочений, усміхнений, радий, — сідав на почесне місце, як батько серед сім'ї, сідав між своїми рідними, близькими. Були й промови, хоч ніхто нікого до слова не покликав. Промовляв голова хору, потім люблений всіми і шанований о. Тарнавецький, а накінець сам д-р Ставничий забирав слово, дякував і, як звичайно, у своїй скромності складав свої заслуги хористам. Не обходилося і без традиційних товариських забав. Тоді наш Солемізант не міг упоратися з „неоплаченими листами" на пошті і поспішав по їх відбір все з молодечою бадьорістю.

А ось друга картина. Каса хору світила пустками і треба було конечно роздобути для неї якісь фонди. Управа хору рішила дати забаву, але таку, щоб була прикладом для інших товариств. Хто з жителів табору в Берхтесґадені не пригадує вечорниць, на яких виведено чотири „каре" лянсієра, продавано котильйони і квіти і танцьовано при знаменитій оркестрі з курґавзу? Пригадую, як дир. Мартинець „муштрував" кандидатів до відтанцювання цього лянсієра. Той сам дир. Гнат Мартинець, що часто викуповував за власні гроші цілий ряд крісел в театрі, щоб підкріпити касу і щоб заля не світила пусткою. Той сам, що

(Закінчення на стор. 4)

Д-р Кость Кисілевський

НАША МОЛОДЬ І НОВІ КНИЖКИ З УКРАЇНОЗНАВСТВА

Донедавна відчували ми велику недостачу книжок з українознавства, відповідних для молоді. Сьогодні заповнюється ця прогалина новими виданнями із свіжою тематикою та навчальним змістом. Столи, полиці й вистави книгарень прикрашені гарними книжками. Чепурні обкладинки визначних графіків, многонадійні написи, реклямові коментарі, дбайливе технічне виконання, добрий папір, гарні ілюстрації — це все притягає увагу кожного, хто стежить за новинками в українознавстві.

Коли проходите вулицею в районі наших книгарень, здається вам, що хтось кличе: „Купіть книжку! Вона стане за справжнього приятеля, порадника, збагатить знання про Рідний край, заспокоїть цікавість . . ." І буває так, що цей споминний голос пролунає в пустині, що не відіб'ється відгомоном, наче не чіпається душі молодого українця. А буває і так, що перед виставою стає гурток молодих людей та радить. Незнані книжки наповняються здогадним змістом в їх фантазії. Уявлені герої починають жити їх думками. Дехто увійде в книгарню, щоб ближче познайомитись з новими появами, взяти їх до рук, переглянути ілюстрації та зважити їх суть. Дехто вирішить купити . . .

І коли випадково до ваших вух долетять перші враження цих покупців, їх здогади, уроєння, то вам стане ніяково на душі. Ви побачите наглядно, що здебільшого зовнішні форми, блиск і криклива реклама приманюють молодь, а скромність і повага відпихають їх. В тому явищі немає нічого дивного, бо так воно буває не тільки у нас. Та тільки дивне те, що серед старшого громадянства це явище не знайшло глибшої уваги й не викликало належної потреби протидіяти йому. Адже для нашого майбутнього здорова, цікава, вдумлива молодь — то найважніша справа виховання. Всім нам треба співпрацювати ,щоб вона брала й діставала до рук найвідповіднішу книжку з українознавства, щоб захоплювалась її справжніми цінностями, а не тільки формою та приманою. Автор повинен писати ясно і просто; критик повинен зберегти об'єктивність та визбутись перебільшення в похвалах чи в доганах; учитель повинен показувати молоді ті засоби, що закріплюють у читача ідеї, мову і стиль; видавець і книгар повинні служити громадянству своїми порадами, батьки своєю увагою до справжніх виховних вартостей в нових книжках. При спільній праці цілого громадянства виховається новий тип молодого українця, що підходитиме основно і глибоко до проблем українознавства, що не дасться легкій приманці, що не буде шукати тільки блиску, райдужної краси, крикливої рекламами, але буде стежити за правдою, суттю, думкою, ідеалами, що стане працювати з книжкою над своєю убогою мовою, стилем, що буде цінити й любити того найбільшого приятеля своєї молодости.

І коли ми беремося до обговорення останніх новинок з українознавства, то нашою метою є послужити молоді своїми дороговказами в ділянці лектури. Пам'ятайте завжди, що кожну книжку треба читати кілька разів. За перший раз ви задоволите вашу цікавість і довідаєтесь тільки про долю героїв і героїнь, за другим ви станете спостерігати кращі образи, описи, слова, підклад, ідеї. Тоді необхідно поробити записки в окремому зошиті, що буде вам пам'яткою на ціле життя, що закріпить у вашій душі всі цінноші книжки, що збагатить ваш словник, фразеологію, тонкіші думки. Не жалуйте на те часу! То найважніша мета читання. Колись ви будете вдячні за цю пораду, як в години духового підйому ви розкриєте цю дорогоцінну пам'ятку своїх молодечих переживань та нагадаєте собі свій ріст і розвиток душі. Колись за один вечір відтворите в своїй уяві всю мистецьку робітню свого минулого.

Недавно ми зустрічали одного батька, що боляче відчував утрату сина, який покинув його та стидається вже української мови й культури, бо вона „мужича й простацька". Цей нещасний батько радив нам у школі та в театрі показувати тільки красу та багатство Рідного Краю, щоб не втратити цілого покоління. Нам було дивне таке ставлення. Адже всі сучасні письменники вглиблюються в тло життя, що не завжди блистить, адже навіть кінофільми висвітлюють не тільки розкоші і радощі життя, але переважно нужду й будні, сповнені горя та простацтва. Чому ж якраз тільки українці мали б показувати своїм дітям штучну красу? Адже ми походимо з країни, що досі погибає в кайданах неволі, рабства, терпіння. На прикрі скарги того нещасного батька ми можемо відповісти: ви замало прив'язували ваги до виховних прикмет рідної книжки, замало ви відвідували книгарню та не дбали про найкращу лектуру свого сина.

„Велике Цабе" Д. Гуменної

Але врешті погляньмо й ми за вікно книгарні! Ось дивиться на нас модерно розмальована книжка, наче трипільська посудина. То напевно твір з нашої найстаршої культурної доби, який треба нам пізнати, коли досі не мали ще нагоди вглиблятися в суть доісторичних часів неоліту. Він напевно покаже нам, звідки взявся в українців такий ніжний характер, такий мистецький гін до гармонії барв у вишивках, писанках, будівлях, у гармонії ніжних інструментів. Отже, ця книжка — то повість Докії Гуменної „Велике Цабе", видана в Ню Йорку фотолітографічним способом, в 1952 р., багата в ілюстрації, з коментарем, післясловом, двома листами-рецензіями наших найвизначніших археологів, яких авторка радилась, хоч і не слухала. Сам заголовок повісти не найкращий, але він зв'язаний з цілістю твору, в якому авторка постійно наводить якісь забуті, відсталі слова української мови, що тільки в нетрях нашого побуту мають особливше, а то і святе значення. Не всі слова дібрані найкраще. Авторка прив'язує до деяких аж надто важне значення, напр., слово „зась", „вілія", „бузя", „псявіра". Ми не поділяємо її думки що це справжні „табу"; ми склонні думати, що то позички з польської мови. Багато уваги приділяє авторка чарам, що на її думку заповняли зміст побутового життя українців перед чотирма тисячами років, бо жаден важніший почин в ньому не міг відбутись без чарів і віри в їх силу. Досі ми спостерігаємо це саме в наших низах. Авторка справедливо підкреслює, що всі наші потайні звичаї основані на предковічних трипільських. Це стверджено вже давно в нашому фолкльорі, особливо відколи В. Хвойка розкрив перед археологічним з'їздом знадоби своїх розкопів на урочищах Поддніпров'я в 1899 р., а далі за ним зробили те саме інші археологи, як напр, Т. Пассек, О. Кандиба, Л. Чикаленко, М. Смішко, Я. Пастернак . . . Сьогодні знаємо, що теракотові посудини з спіральним розписом були не тільки в околиці Трипілля на Київщині, але і в цілій Україні над Богом, Бугом, Дністром, на Підкарпаттю. Орнамент, студії, ляльки, поховання, будівлі добуті в землі на цьому терені показують широко розгалужену, але й спільну культуру з-перед чотирьох тисяч років, яка живе у залишках нашої психіки, світовідчуванні, особливо в гірських та відсталих околицях України. Цій проблемі присвятив свою повість Михайло Коцюбинський, що написана в 1913 р. п. з. „Тіні забутих предків". Там описав він з докладністю всі ці культурні пережитки, що існують на Гуцульщині, дослідивши її незбагнуті тайники.

Повість Гуменної придумана у формі сну, що опановує наукового співробітника археологічного інституту і скульптора, Луку Савура при ліпленні постаті на оригінальному скелеті із матріярхального поховання, добутого поблизу Києва. Цей сон — то ніби мандрівка його душі по землях замешкалих трипільцями аж над Чорне й Озівське море. Він переживає долю свого пращура, захоплено но красою Ягілки з роду яг. Він стрибає з нею через ярий вогонь, а потім об'їздить на своєму сивому-братчикові всі толоки та пізнає побут і культуру всіх племен, аж до таврів, що саме тоді ховають свого владаря Цабе за кімерійськими звичаями. Тоді Лука зазнає багато пригод (від смерти рятує його старий звичай, що дівчина виявляє для його краси свій подив і не стримується від слів: „Який він гарний"!). Але коли він пристає до роду савурів та коли порушує старий родовий закон і пориває Ягілку, його переслідує проклін панїматки (цур тобі, пек!) і нечистий, що убиває його з дружиною, залишається тільки їх синок, що розбуджує милосердя серед яг. Вони ховають зв'язаного Луку та Ягілку в Савур-могилі, яку щойно нові люди розкопали.

Ідея авторки: „в доступній формі ознайомити широкі кола" з відомостями про доісторичні часи, в яких творилося наше сьогочасне світовідчування, характер і психіка. Треба признати, що авторка робить це блискуче. Чого не вділяли наукові книжки Михайла Грушевського (Історія української літератури), те вийшло легко і в принадній стилістичній формі її повісти.

Та тільки ми ніяк не погоджуємося з її етимологією, що нагадує нам спроби Марра. І коли б авторка тільки трохи потрудилась для цієї справи, вона б ніколи не помістила в своєму коментарі аж стільки „людових етимологій". Не можемо теж похваляти її символістики в перших розділах, що утруднює розуміння твору й думки.

„Рай" В. Барки

А далі дивиться на нас нова книжка Василя Барки п. з. „Рай", видана прегарно „Свободою" в 1953 р. Обкладинка Юрія Соловія в приємнім тоні, символічна. Зараз спочатку стає нам ясно, що то за рай. Він зображений тут у всіх своїх відтінках реалізму, в понурих картинах дійсности, в лахміттю та розвалі найпримітивніших вимог культурної людини. Українська суспільність доведена до повного зрівняння в нужді побуту та світовідчування: постійний жах перед підслухом, провокацією, ліквідацією, вивозом, концтабором. Подія відбувається дуже коротко, бо заледве кілька останніх днів перед виступом німців у червні 1941 року. На багатому тлі житейського пекла виведені постаті закоханих Олександра Астряба й Ольги Білолан, що студіюють українську літературу у філологічному факультеті, у професора Антона Никандровича Сподинейка-Віконника. І Астряб, і Антін Никандрович перейшли вже через всі колоди нової влади, не заломились, але випростались у своїх критичних поглядах на дійсність та йдуть назустріч незнаному майбутньому. Але старший віком професор підтоптаний страхом, „що в лекціях знайдуть контрабанду, а потім, чорний ворон", перевтома, бо щодня чотири або шість лекцій, крім вечірніх; недоїдання . . . безконечні засідання, збори, нудота, що душу вимотує. Можна слона замучить! От і занедужав старий". „Отак підпилюють Антона Никандровича . . . голова місцевого комітету смикає пилку з одного боку, рудий Серпокрил з другого". Антона Никандровича люблять студенти за добрячість і ввічливість; обдаровують його квітами, а він сповнений ідеалізму, що часто міняється на пересуд й галюцинації, пише потаємно свій ідеалістичний пам'ятник і зберігає його в палітурці книжки. Він вірить, що Боже милосердя здійме колись цю нестерпну кару з людства, але в те вірять також прості люди. Натомість службовці, як бібліотекар факультету Серпокрил, розпустник і хвастун, як голова профорганізації Убийбога та інші — типові карієровичі, небезпечні доноcчики. Але професор Антін Никандрович уміє замаскуватись та в крайньому положенні зберегти себе перед вивозом навіть у підвалі собору разом з вурками.

Кожному, хто побував у цьому раї, ця повість буде тільки синтетичним переживанням. Хто його не бачив, напевно не спічне, поки не скінчить читати цієї повісти, що складається з багатьох закінчених малюнків, дарма що сама вона не закінчена сюжетно.

Мова повісти багата, розкішна, сучасна.

„Чортівська офензива"

І ще одна новинка, дуже цінна, бо підіймає читача на висоту, бо скріплює його віру в силу українського духа, в міць спільноти. Це „Чортівська офензива", видана у Мюнхені в 1953 р., з обкладинкою, що символізує топографію наступу, з гарним вступом д-ра О. Горбача, з картою військового характеру, без автора. „Публікуючи цю книжечку, хочемо всупереч нашим твердим обставинам . . . таки не дати пропасти цінній праці невідомого автора про таку ж світлу й одночасно так мало ще вияснену справу з історії нашого війська доби Визвольних змагань" . . .

Гарна мета, добре написана історія одного нашого відтинка, що так глибоко живе в душах б. українського вояка та всього громадянства.

ХОР „БОЯН" В ТАБОРІ „ОРЛИК"

(Закінчення зі стор. 3)

своєю пайкою папіросів латав усі чужі недобори і часто сам лишався без курива. Врешті той сам проф. Гнат Мартинець, що втратив можливість на виїзд до Америки разом зі своєю родиною тому, що гімназисти здавали матуру і годі було їх лишити без опіки. Він вивчував нас складних і ґраціозних вихилясів і реверансів, дармащо з приводу холоду танцюристи, закуті в грубі плащі, ледве ворушилися. Але праця не пішла намарне. При добрій оркестрі, ясно освітленій залі, прекрасних, довгих строях пань (пошитих з пофарбованих сіток проти москітів) десь взявся і настрій і ґраціозність рухів і чотири „каре" (16 пар) вивело лянсієра, аж любо було дивитися. Молодь приглядалася, підхоплювала і собі пробувала, побачивши правдивий мистецький танок.

А потім,-потім довелося хорові переживати тяжкі хвилі. Наш дорогий диригент занедужав і пролежав в міській лікарні довгі тижні. Стан його здоров'я не поправлявся і німецькі лікарі майже не робили надії. Але спільними молитвами хор випросив у Бога помочі. При допомозі щирого піклування, що його присвятив хорому д-р В. Станецький, при свіжому доливі молодечої крови, що її жертвували інж. О. Скробко і д-р В. Качор, наш дорогий диригент переміг недугу і вернувся назад до табору. І праця в хорі розвивалася, як раніше. Але це тривало не довго. Перші „перелетні еміґрантські птахи" послабили основу хору. Будівля почала хитатися. Від'їхала до Африки родина Фіцаловичів (чотири дуже добрі голоси), Нуся і Богдан Мельники покинули табір, шукаючи долі в Бельгії. Втрата трьох солісток Дубляниць, що виїхали до Англії, надірвала основу хору і сили його маліли з кожним відпливом нової хвилі еміґрантів. Ми з жалем прощали тих, що покидали хор, аж врешті самі почали пакувати свої скрині . . .

І завжди, в навечер'я Твоїх іменин, дорогий Солінізанте, Ти не сам. Там, у передсінку п'ятого бльоку в таборі „Орлик" збираються думками Твої розгублені по цілому світі хористи. Інж. Пік подає голос, д-р Юліян Новицький підхоплює його і грімке „Многая літа" сколихає бльоком, відбивається гомоном від скель засніженого Вацмана, летить до берегів Бремену, чіпляється мевою корабельної щогли і пливе аж тут, до Америки, до порога Твоєї хати.

НОВІ ВИДАННЯ

Ювілейний Календарець в 40-ліття УСС. Зредаґував о. С. Хабурський. Торонто, 1953, ст. 64.

Братство Українських Січових Стрільців в Торонті видало календарець на 1954 рік. Календарець цей має бути маленькою ювілейною пам'яткою для відмічення 40-ліття першого в новітній історії виступу відродженого українського війська.

На заклик Української Головної Ради у Львові в серпні 1914 року, найкращі сини народу вступили в ряди Українських Січових Стрільців. І пішли „у кривавий тан", у бій проти відвічного ворога загарбницької Москви, під рідним синьо - жовтим прапором з кличем: Вільна, Незалежна, Самостійна Україна. Треба в цьому ювілейному році, коли розсіяні по всьому світу Побратими Січового Братства збираються далеко від рідної землі на свою Велику Збірку, відсвяткувати торжественно Ювілей 40-річчя постання Леґіону славних Українських Січових Стрільців. Треба пригадати тих, що перші започаткували й створили ту епопею героїчної боротьби українського народу за свою самостійну державу. Оце й ціль видання цієї оригінальної книжечки.

Оригінальної тому, що в ній злучено історію Українських Січових Стрільців з календаріюмом. Ця книжечка допоможе читачеві, а головно нашій молоді, засвоїти собі ідеї Українського Січового Стрілецтва, надихатися тим геройсько - творчим патріотизмом і жертвенною любов'ю до свого Народу, і його славного минулого.

Книжечка видана чепурно, на доброму папері.

Читач

Константина Малицька. Гарфа Леілі. Леґенди про Христа. „Свшан-зілля", Торонто, 1953, ст. 34. Мистецьке оформлення й дереворити Юрія Кульчицького.

Бібліотека „Євшан-зілля" збагатила нашу релігійну літературу виданням леґенд про Христа Константини Малицької (Віри Лебедової) п. з. „Гарфа Леілі". На зміст складаються леґенди про народження, утечу до Єгипту, Розп'яття й Воскресіння Христа. Видання розкішне, на дорогому папері, великого альбомного формату з цілосторінковими ілюстраціями - - дереворитами мистця Юрія Кульчицького. На тлі повного в нас браку мистецьких видань релігійної літератури, „Гарфу Леілі" треба вважати виїмковою появою, до того високої релігійно - виховної та й мистецької вартости.

Леґенди не тільки гарні й цікаві своїм змістом, але й форма їх, хоч вибаглива, проста й легка, так, що і дорослі і навіть наймолодші діти можуть їх читати чи слухати.

Ілюстрації-дереворити, хоч можуть здаватися декому зразу неприємливими, глибоко вражають і створюють особливий душевний настрій, значить, сповняють цю основну мету, яка призначена образотворчому мистецтву та яку й мав на увазі наш мистець.

Друк дуже дбайливий, з мистецькими заголовками і ініціялами, великий і гарний шрифт.

Батько

Микола Яцків. Різдвяні трояндн. Ню Йорк, 1953, ст. 28. Рисунки і обкладинка П. Холодного.

В цій книжечці надруковані 8 леґенд із життя Ісуса Христа, Пречистої Діви Марії та св. Йосифа. При кожній гарний рисунок відомого мистця Петра Холодного, який молодим читачам унаочнює те, про що розповідається в леґенді. Авторові вдалися його оповідання про життя Божого Дитяти на землі.

Лу

РЕЦЕНЗІЯ НА НЕСКАЗАНІ РЕЧІ

У рецензії п. з. „Співак і композитори", п. Роман Савицький („Свобода", 20 листопада ц. р.) висловлює низку критичних завважень про вступне слово, що я його виголосив на недавньому концерті в Ню Йорку. Очевидно, рецензентові вільно навіть найгостріше скритикувати кожного, що виступає публічно, і не погоджуватися з його поглядами. І тому я не хочу боронити моїх думок перед критичними заввагами під їх адресою, а лише ствердити, що рецензент полемізував з такими ніби то моїми думками, що я їх ніколи ніде не висловлював.

Рецензент пише, що я „уважав за потрібне склясифікувати пісенну творчість Миколи Лисенка, як дилетантську". Ніколи нічого подібного я під адресою Миколи Лисенка не казав. Я сказав лише у своїй промові буквально: „Основною рисою української музики в Галичині на протязі цілого дев'ятнадцятого сторіччя був її . . . дилетантський характер". Микола Лисенко ніколи в Галичині не творив.

Не відповідає теж правді, наче би я порівнював творчість Лисенка до творчости його сучасників Р. Штравса чи Дебюссі. Я сказав буквально таке: „ . . . Коли вже жили і творили великі, переломові творці, такі новатори, як Р. Штравс . . . і Дебюссі, то всі пісні, які в тому ж часі, себто напереломі двадцятого сторіччя, писали наші тогочасні композитори . . . не виходили поза межі стилю пісень Мендельсона. Знову ж у випадку основоположника нашої музичної культури, Лисенка, то сила його творчости, його таланту й знання лежала в ділянці музичної етнографії і в ділянці хору . . ." Здається, що нічого пригадувати, що Мендельсон — це геніяльний представник вчасного романтизму в музиці і порівнювання із його стилем — нікого не понижує. Не думаю теж, щоб вартість будь-якого навіть геніяльного творця обнижував погляд, що його сила полягала в якійсь спеціяльній ділянці.

Не відповідає теж правді, наче б я у своїй промові робив будь-які порівняння між сучасними українськими композиторами, а світовими. Правдою є, що я сказав лише: „ . . . Щойно сучасна українська музика . . . випродукувала тут тип української сольової пісні ідентичний з типом і формою існуючою тепер скрізь, однак добавляючи до цієї форми ще й питому українську".

Невірно теж представлено, наче б я в будь-який спосіб натякнув на те, що „засоби, чи їх скомплікованість є тим головним позитивом, якого шукаємо в творах . . ." Правдою є, що стверджуючи складність форми й засобів сучасної пісні, я сказав, що „ . . . цьому не можна дивуватися, тому що складність творчої інвенції, технічної фактури й виразових засобів є одною з характеристичних рис сучасної музики взагалі, без сумніву, як наслідок того, що загальне життя і проблеми людськости стали настільки складніші, а також і тому, що загальний еволюційний розвиток музичного мистецтва пішов не в напрямі упрощення, але в напрямі ускладнення . . ."

Антін Рудницький

Роман Савицький

Перед фортепіяновим речіталем Таїси Голінатої-Богданської

(Нюарк, 27 грудня 1953)

Українське музичне життя в Америці збагачується щораз то новими проявами діяльности головно молодих мистців. Побіч посиленої педагогічної праці на терені Українського Музичного Інституту, зауважуємо тут і там збільшену активність у виконавчій ділянці, також головно в рядах учителів Музичного Інституту. Це діється, як природна консеквенція загальної актуалізації музичного питання і як природний, зовнішній вияв активного музичного професіоналізму наших мистців.

Черговою подією в цьому напрямі буде фортепіяновий речіталь Таїси Голінатої-Богданської, учительки Українського Музичного Інституту в Нюарку. Таїса Голіната-Богданська належить до тих виконавців, які змалку звикли до надзвичайно старанної підготовки всіх своїх музичних задумів взагалі і кожного свого публічного виступу зокрема. Ця старанність і прецизність праці була її притаманною рисою від дитячих років музичних студій і тим самим сталася головним фактором результатів її праці. Подивугідна послідовність і замилування до музики, та до тяжких піяністичних студій є підставою десятилітньої науки Таїси Голінатої - Богданської в краю (три роки у мене) і семирічних студій у віденській консерваторії (кляса проф. Раупенштавха).

Віденські виступи піяністки, як студентки, а опісля як абсольвентки консерваторії, а також оцінки цих виступів віденськими критиками є вимовним доказом признання солідности її студій і підчеркненням її характеристичних прикмет, як виконавця. Деякі з голосів преси: „Вінер Цайтунґ", 26. 6. 49: „Таїса Голіната як піяністка, визначилася найкраще, її техніка є на високому рівні, а інтерпретація основана на глибокому внутрішньому контакті з виконуваною музикою". „Арбайтер Цайтунґ", 30. 6. 49. „Із солістів консерваторії міста Відня Таїса Голіната виказала гідне уваги знання і піяністичний талант". „Вельтпрессе", 5. 7. 49. „В концерті студентів віденської консерваторії помітно визначилася Таїса Голіната знаменитим виконанням Ронда Мендельсона".

Заповіджена солісткою програма на 27 грудня складається з творів Шуберта, Мендельсона, Брамса, Шопена, Вебера, а також композицій Барвінського і Косенка. В цілому програма романтичного напрямку найвидатніших представників світового і українського піянізму. Особливо цікавою точкою програми з огляду на рідкість виконання на українських концертах цих творів, буде Konzertstueck, op. 79 Вебера, в супроводі другого фортепіяну, а також дрібні твори Косенка, які, призначені для виконування молоддю, в руках зрілого мистця набирають своєрідного кольориту і чару.

Крім виконавчої праці, Таїса Голіната - Богданська є дуже активною в педагогічній ділянці, була одною з перших, які зголосилися до співпраці в Українському Музичному Інституті і заініціювала заложення відділу Інституту в Нюарку.

Партнеркою солістки на концерті 27 грудня є Галина Клим (абсольвентка Музичної Академії в Мюнхені), яка виконає партію другого фортепіяна до Вебера Konzertstueck'у, і яка повинна б теж незабаром представити ширшій публіці свій видатний піяністичний талант.

Ірина Шуварська

ЗА ПІЗНО

Мужеський голос просив увійти. Марта ввійшла. У півтемряві побачила силюету високого мужчини. Він стояв посередині кімнати. Упирався одною рукою на палицю, другою держав велику собаку.

— Хто там? — запитав по-англійськи.

— Я прийшла від фірми „Френд" . . .

— Що можу зробити для вас?

— Маю тут віддати замовлену в нас сукню для донечки панства Леер.

— Вони мешкають на другому поверсі.

— Вибачте, в коридорі темно, я не могла прочитати прізвища. Мені прикро, що я вам перешкодила.

— Мені приємно . . . Тільки, чому ми не говоримо по-українськи?

— Звідки ви знаєте, що я українка?

— Мені ваш голос знайомий.

— Але ж ми ніколи не бачились!

— Я сліпий.

— Ви ніколи не бачили світу?

— Бачив.

— Чи не ви, ще донедавна, щовечора грали на фортепіяні?

— Так, я.

— Чому ви більше не граєте?

— Не знаю . . . Але не стіймо, сідайте! — Нараз Марті видалось, що і вона не вперше чує його голос.

— Дякую, не хочу забирати вам часу, (Де ж я цей голос чула?). Хочу вам тільки висловити своє захоплення вашою грою. Ідучи з праці, я задержувалась перед вашими вікнами і слухала. Останнім разом ви почали грати один з слов'янських танків Дворжака. Ви його не скінчили. Урвали, загравши ледве кілька тактів. І до сьогодні з ваших вікон не чується музики.

— Продовжуйте!

— (Де ж я його голос чула?). Мій чоловік, день перед тим, як ішов на війну, на тому самому місці перервав цю мельодію . . . він тоді востаннє грав . . .

— Що сталось з ним? — запитав захрипло.

— Він згинув під Бродами.

— Дійсно згинув?! —

— Його товариші були при тому, як він, ранений в голову і в ноги, вмирав . . .

— Ви, здавалось мені, нав'язуєте якусь думку до гри на фортепіяні вашого чоловіка і моєї. — Сліпий нерівномірно віддихав і слова в нього немов ломались.

— (Чого він хвилюється?). Я не могла позбутись думки, що цій людині, яка перервала мелодію на тому самому місці, де й мій чоловік, щось не добре сталось, що може вона захворіла.

— Коли б ви мене застали дійсно хворим, чи ви хотіли б помогти мені?

— Так, може. — Мовчали . . . Аж:

— Вибачте я забуваю, що іншим людям світла треба.

Тепле світло впало на руку, яка натискала на ґудзик невеликої столової лямпи. Ця рука була біла з тонко закінченими пальцями. На середньому пальці був перстень зі зеленим камінчиком. Марті нараз пригадалось, де його голос чула.

— Пане, я мушу іти! — крикнула в розпуді.

— Я хворий!

— Хай вам Бог помагає! — Поклала руку на клямку. Собака загарчала.

— Стійте!

— Господи, це сон, це не правда, це привид, гнали думки головою жінки. Вона тремтіла.

— Чого ви боїтесь? Заспокійтесь! — Його рука поклалась на її руку. Опустила голову. Ось, ось торкнеться устами тонкої білої руки.

— Ти моя жінка.

Скрикнула і підвела голову. Вирвала від нього руку. Він пошкандибав до фортепіяна. Взявши з нього знімку в золотій рамці, обернувся до Марти. Був блідий.

— Вибачте, я вас налякав. Але все, ви оповідали, подібне до моїх переживань. І голос ваш подібний до голосу моєї дружини! Він передав її фотографію. — Це моя жінка з донечкою . . . Мабуть вона вже велика дівчинка. Ця знімка ще з дому. — Марта дивилась на свою фотографію.

— Як ви прибули до Америки?

— Мене кревні спровадили за кавцією.

— Чому ви по війні не шукали за жінкою і дитиною?

— Не мав відваги у такому вигляді.

— Думаю, що ви не мали рації.

— Може. Але мені здається, що я таки не мав і не маю права, нагадувати жінці про себе. Я їй нічого не можу дати.

Мушу іти. На мене чекають чоловік і синок. Я їх без пам'яті люблю!

— Ви маєте тільки сина?

— Так, доня вмерла.

Він мовчки нахилився над її рукою. Вийшовши на вулицю, Марта заплакала.

„Місячна соната" Бетговена почулась з вікон засмученого батька.

Д-р Ростислав Сочинський

БЕЗСОННЯ І НАСОННІ ЗАСОБИ

Античний Діоген годинами безтурботно куняв у своїй бочці, не приймаючи насонних порошків. Модерних автомобілістів заколисує за кермою авта до смертоносного нераз сну монотонність автострад. Студенти часто хроплять на лавах авдиторій. На наукових відчитах, на урочистих академіях, а навіть у кінах, чи театрах можна зустріти багато дрімливих слухачів... Здавалося б, що найлегша річ на світі, — це заснути. Одначе сотні тисяч людей проводять безсонні нічні години, шукаючи в розпуці лікарської помочі. Безсоння кидає їх нераз у сіті безсовісних знахорів і шарлатанів.

Причини безсоння

При деяких недугах, через біль, чи інші неприємні почування, через збудження мозкових осередків, людина не в силі заснути. Це, — так би мовити, — фізіологічні причини.

Одначе у більшості випадків причину безсоння треба шукати в поганих і шкідливих для здоров'я життєвих звичаях, які, поруч корисних для людства здобутків, принесла з собою модерна цивілізація.

У записках Гіпократа, батька медицини, нема ні одної згадки про безсонницю. Не нарікали на неї також наші діди, чи прадіди, які не читали в пізніх годинах хвилюючих кримінальних романів, не просиджували до перших півнів перед телевізійними апаратами і не ласувалися по півночі тяжко стравними присмаками.

Безсоння, — це не недуга. Здебільша — це навіть не ознака хвороби. Це, — тільки розбурхана уява, виведена з рівноваги духовість, брак здібности фізично й духово відпружитися, вислід погоні за тремкими переживаннями, звичка занадто поквапно хапатись за штучні засоби. Коли хтось бере з собою до ліжка свої турботи, злість, заздрість, ненависть, чи жаль, — йому не легко заснути. Те саме діється, коли йти на спочинок з напруженими м'язами та переповненим шлунком.

Буває ще інша форма: т. зв. уроєне безсоння. Хтось спить тільки 6 годин на добу, а чув, що людині потрібно „стандартних" вісім годин сну. Свідомість про ці дві „недоспані" години, робить його неоправданою жертвою безсоння. Потреба сну, про що ми вже писали давніше (див. „Свобода", ч. 245), — це індивідуальна справа. Одна людина потребує дев'ять, інша ж тільки шість годин нічного відпочинку.

Можна іноді зустріти ще й таких оригіналів, які, здавалося б, не здібні ані на хвилинку заплющити очей. На глум, вони нарікають на це якраз тим своїм співмешканцям, які через хропіт цих же уроєних „жертв безсонниці" не могли спати...

Насонні засоби

Одним з великих нещасть нашої доби являється самолікування безсоння насонними ліками, в першу чергу барбітуратами. Зловживання цими засобами розповсюдилось по цілому світі, через незнання, легковажність, слабодушність, а з другого боку через жадобу зиску.

Ось візьмім для прикладу Америку. Місцева фармацевтична індустрія випродукувала й пустила в продаж минулого року пів мільйона фунтів насонних таблеток, пігулок і порошків, які містили в собі барбітурати. Приблизно 24 пілюлі на кожного мешканця ЗДА. У тому ж році понад 1,000 людей померло тут в наслідок затроєння барбітуровими препаратами; більше випадків смерти, чим від всіх наркотиків разом.

Для деяких недуг ці медикаменти являються корисними, а то й необхідними лікувальними засобами. Лікарі вживають їх при високому тисненні крови, надактивності щитової залози, при деяких хворобах серця, падачці, прямцевих спазмах (тетанус), морській недузі, для злагіднення післяопераційних болів, чи неспокою, в акушерстві, психіятрії тощо. Коли ж їх вживати без потреби й легковажно, зокрема ж без лікарської поради й контролі, вони можуть принести організмові непоправну шкоду, а то й смерть.

Ці ліки сильно впливають на центральну нервову систему, викликають психічні заворушення включно з маяченням і галюцинаціями. Вони зокрема небезпечні при упосліdженій функції нирок, які не в силі їх видаляти, бо нагромаджуючись в організмі, вони створюють симптоми подібні до паралічу, запалення мозку, розповсюдженої склерози, чи гострої психози. Менше різкі прояви — це духова порожнеча (беззмістовність), послаблена пам'ять, незв'язана мова, духове пригнічення й дезорієнтація.

Правила доброго сну

Коли хтось не може спати, але позатим втішається добрим здоров'ям, він може знайти лік на своє безсоння у одному із слідуючих правил доброго сну:

1. Лягати спати завжди в тому самому часі кожного дня.
2. Старатися мати хоч одну годину сну перед північчю.
3. Їсти тільки легко стравні страви на вечерю, не пізніше, як 4-5 годин перед спочинком.
4. Обмежити, або взагалі уникати напитків після вечері.
5. Ніколи не слухати радіо в ліжку. Воно може заколисати до сну, але може й відігнати сон.
6. Ніколи, абсолютно ніколи, не читати перед сном (у ліжку).
7. Лягаючи до ліжка відпружити кожний нерв, м'яз і думку.
8. Взяти увечорі теплу купіль (92-97 степенів Ф.) уникаючи раптових рухів, чи занадто енергічного натирання рушником.
9. Уникати хвилюючих дискусій, розмов і сварок у вечірніх годинах.
10. 30-40 хвилинний спокійний, не томливий прохід перед сном, може також багато помогти.

Коли помимо цих старань сон всетаки не приходить, треба шукати поради в лікаря. Без його припису не сміється приймати насонних порошків, щоб не звикнути до поганого налогу, або не наробити ще більшої шкоди.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Йонкерс, Н. Й.

30-ліття Українсько-Американського Клюбу.

Українсько - Американський Клюб в Йонкерс, святкував цього року 30-ту річницю свого існування. З тієї нагоди Управа Клюбу влаштувала приняття-гостину для всіх своїх членів і гостей, яке відбулося в суботу, ввечорі, 30 листопада б. р. у власній залі Клюбу, при 13 Вашинґтон Ст. Між гостями були всі три священики місцевої української греко-католицької церкви, мейор міста, кількох радних міста та представники всіх місцевих українських організацій. Приняття почалося молитвою, яку відмовив о. Василь Клос. В часі гостини представники організацій і гості в коротких промовах вітали Клюб з нагоди 30-тої річниці існування, й підносили його значення в житті української громади в Йонкерс. На прикінці промовили голова Клюбу, п. Василь Мандзій, і п. Гарасим, які розказали приявним коротку історію Клюбу та його діяльність по сьогоднішній день.

На принятті переведено збірку серед приявних на Фонд будови місцевої парафіяльної школи, яка дала понад 50 долярів.

Чайний Вечір.

Організація ООЧСУ, 11 Відділ в Йонкерс, влаштувала „Чайний Вечір", який відбувся в суботу ввечорі, 5-го грудня, в залі Українсько-Американського Клюбу. Цей Чайний Вечір, як і попередній, що його влаштував Відділ на закінчення весняного сезону цього року, мав різноманітну веселу програму і стягнув і цим разом досить поважне, як на йонкерські відносини, число гостей. Це щераз доказує, що наша громада, бажає від часу до часу піти на імпрезу веселого характеру, де могла б забавитися та посміятися.

Тим разом учасники Вечора мали нагоду познайомитися й послухати відомого гумориста Миколу Понеділка, який відчитав дві свої гуморески, а дві — одну свою, а одну Зощенка — проговорив з пам'яти. Гостра сатира з совєтського і нашого еміґраційного життя, помистецьки віддана гостем з Ню Йорку, викликала щирий сміх серед приявних слухачів, які нагородили автора рясними оплесками. На дальшу програму Вечора склалися такі точки: відспівання куплетів про життя йонкерських українців, Лист до двох Едвардів, „кажуть", скеч, в яких взято під сатиричний обстріл життя української громади в Йонкерс. Автором всіх цих точок був мґр. Святослав Коцибала, який рівнож провадив дотепну конферансієрку.

На окрему згадку заслуговує точка „виграші". Досі в Йонкерс водилося так, що члени, або й гості приносили зі собою на подібні веселі імпрези подарунки, найчастіше горілку, вино, тощо, які пізніше були розльосовані між учасниками. Тим разом Управа ООЧСУ, Відділ в Йонкерс, зірвала з традицією і звернулася до своїх членів з проханням дарувати на виграші книжки. Задум увінчався успіхом і на Вечорі було розльосовано між приявних, як виграші, 21 книжку.

Цей почин розповсюджування української книжки при нагоді влаштовування подібних імпрез треба тільки вітати.

С. Ж.

Дітройт, Міш.

Два віча ОДВУ.

Заходом Обласної Управи Організації Державного Відродження України відбулося дня 5 грудня ц. р. у вечірніх годинах в Українському Народному Домі віче, на якому д-р Тома Лапичак з Шікаґо виголосив доповідь на тему „Сучасна ситуація і ми".

В двогодинній доповіді, виголошеній в гарній формі і, як це рідко на вічах буває, безсторонно, доповідач насвітлив нинішню світову політичну ситуацію, вигляди України на осягнення самостійности, наш внутрішній політичний стан, У. Н. Раду та обов'язки амер. українців супроти визвольних змагань України.

Доповідач не вірить в еволюцію до кращого за залізною заслоною, не вірить в революцію, але вірить, що прийде т. зв. рішальний бій між вільним світом а комунізмом. Вірить, що Україна приготовляється до того моменту. Україна бореться, але „воююча Україна то всі верстви, цілий народ, він бореться, як в тих обставинах може, він хоче свободи, але злочином є робити пропаганду, що тільки одна політична група бореться, бо тим впроваджуємо світ в блуд — нібито не цілий народ хоче свободи. „Український нарід не хоче від нас бомб, долярів, закликів до повстань і саботажів; Україна вимагає від нас згоди, єдности і гідного репрезентування її у вільному світі", говорив д-р Лапичак. Доповідач дуже докладно, спираючись на фактах, представив наше внутрішнє розбиття, брак доброї волі, толеранції, у висліді чого маємо два представництва, які взаємно себе поборюють. Опираючись на правних підставах, конституції і традиції, доповідач твердив, що одинока Українська Національна Рада може бути представником України перед вільним світом. Доповідач вірить, що всі партії при добрій волі можуть знайти спільну мову з УНРадою.

Доповідач вияснив причину виступлення представників О. У. Н. з Виконного Органу. „Ми не зірвали з УНР, ми доброзичливо її критикуємо, хочемо її поправи, однак не лаємо" — твердив бесідник. УНР зробила багато помилок, а деякі партії, які належать до УНР, дальше їх роблять, але то якраз промовляє за тим, щоби всі партії ввійшли до УНРади і поправили ті блуди.

Вкінці доповідач візвав присутних на вічу, старих і нових іміґрантів, допомагати українській справі як хто може і там, де хто стоїть.

Дня 6 грудня відбулося таке саме віче на сході Дітройту в залі Українсько-Американсько-Американського Осередку. По доповідях на обох вічах відбулася речева і в культурний спосіб ведена дискусія.

На обох вічах ухвалено відповідні резолюції. Іб.

Ніксон, Н. Дж.

З іменин на залишенців.

Дня 22 листопада відбулася маленька забава в громадян Михайла і Марійки Слободян. Гостей спрошено, щоби вшанувати Михаїла, іменини п. Слободяна, як також празник в його родинному селі, Вербиці, в Західній Україні.

При смачних українських стравах та добрих напитках, гості згадували про свої минулі переживання в таборах.

Тому не забули про залишених братів і сестер в Европі, та на заклик п. Івана Микитки, зложили $24 на допомогу для них.

Пожертви зложили по $2: Михайло і Марійка Слободян, Іван і Соня Микитка, В. Гарасим, П. Гевко, М. Вітюк, О. Одинець, Р. Федишин; по $1: д-р В. і Д. Гусарі, Анна Олійник, В. Маркусь, С. Старожитник, Р. Старожитник, А. Ткачук, Д. Демедюк, І. Юшкевич, В. Потенжний, В. Василак. — Гроші переслано до ЗУАДКомітету на призначену ціль.

Соня Микитка.

ПОМЕР АНДРІЙ РЕВАЙ, БРАТ ЗАКАРПАТСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ДІЯЧІВ

Меріден, Конн. — В середу, 16-го грудня, тут несподівано помер наглою смертю на удар серця бл. п. Андрій Ревай, старший брат відомих закарпатсько-українських діячів Федора й Юліяна. Федір Ревай був убитий большевиками під час окупації Карпатської України, а Юліян, колишній прем'єр уряду Карпатської України, тепер перебуває в цій країні і виконує обов'язки директора Українського Конґресового Комітету. Покійний Андрій Ревай був діяльний серед американських русинів з Закарпаття в стейті Коннектикат. Прибув до ЗДА 46 років тому. Помер в 65 році життя, залишивши дружину Катерину, три дочки, чотирьох синів три внуки та брата Юліяна.

Українська Вільна Академія Наук у США — Наукове Засідання

В суботу, 19. грудня 1953 р., о 6. год. 30 хвил. веч., в приміщенні УВАН у США (11½ Вест 26 вул. Ню Йорк) відбудеться наукове засідання Природничого Відділу УВАН у США. Доповідь — проф Н. Осадча-Яната: „Лікарські рослини і їх вживання в народній медицині України".

К. Цепенда

КАПЕЛЯ БАНДУРИСТІВ

Про ювілейне турне Бандуристів появилися в українській і чужій пресі дуже прихильні рецензії. Всі однозгідно признають капелю, як вартісне мистецьке тіло, підкреслюючи ніжний звук бандур і вокальну заавансованість ансамблю.

Ця прихильність критики до Капелі оправдана, бо ж це одинокий професійний ансамбль під проводом авторитетних музиків, Володимира Божика та Григорія Китастого. Плекання вокального мистецтва в Америці, з огляду на притаманні життєві обставини, натрапляє на великі технічні труднощі, а це, безсумнівно, дуже від'ємно впливає на загальний позем всіх наших хорів. Ці технічні труднощі, безперечно, мусіла поборювати також Капеля, чого доказом є факт, що у ювілейному турне вона не була в стані виступити у найкращому інструментальному й вокальному складі.

Ми чули Капелю у різних періодах її концертування, ми знаємо сильні й слабші моменти у її внутрішньому житті... але ми мусимо знати й пам'ятати про те, що Капеля потребує сталого спонзора, яким у цьому випадку мусить бути все українське громадянство, яке завдяки підприємчивості компетентних громадських чинників створило би матеріяльну базу для постійного існування Капелі.

Говорити про те, що Капеля являється амбасадором української справи, що вона наша гордість, що нам дуже мило піти на концерт Капелі і т. д., і т. д., це дуже приємні фрази для вуха членів капелі, але вони трішки перестаріли й вже збуденіли для тих, що їх слухають або читають.

Є, що правда, пороблені заходи в справі дальшого концертування Капелі, та це, одначе, не розв'язує цієї проблеми на довшу мету, бо члени капелі — це люди з родинами, що мусять важкою працею дбати про виживлення себе і своїх родин. Покидати добру працю та їхати на місяць-два у турне з непевністю про майбутнє, оце найбільша перешкода для існування Капелі і, якщо її Капеля не поборе, то треба числитися з поважними і небажаними для нас і для неї консеквенціями.

Тому, компетентні громадські і навіть політичні чинники, мусять добре застановитися над розв'язанням цієї важкої проблеми.

До Капелі можна б мати одне велике побажання: відновити вповні програму та вийти з того шаблюнового способу її укладання. Подібні домагання кладеться й аматорським хорам, які працюють також у важких обставинах, не маючи ані змоги, ані даних задоволити смак слухачів. До Капелі, одначе, ми можемо мати такі побажання, головно, щоб на концерті не виконувала дві третини старої програми, до того ще пісні вже награні на грамофонових платівках.

Думаю, що Капеля в теперішній ситуації повинна б побудувати програму в трьох частинах. У першій частині дати перевагу бандурному стилеві, підчеркуючи характеристичні моменти та не беручи в репертуар хорових, перероблених творів, у яких бандура виконує ролю гітарного акомпаніяменту, а твори написані лише для бандури, напр. Вайда-Хоткевича. Буря на морі та інші думи з козачої доби, напр. Запорозька Січ — Китастого й інші.

Друга частина — хор без бандур, з програмою зразків найкращих композиторів різних жанрів.

Третя частина, народні стилеві танки при супроводі бандур і навіть хору. Ми були свідками на останньому концерті у Рачестері, що найбільше оплескуваною точкою програми був танок (до речі не дуже стилевий) на тлі бандур. Також американці, що радо йдуть на концерти, не розуміючи нашої мови, люблять наші танки.

Можна б навіть випровадити цілі монтажі, з використанням багатої тематики з народного побуту.

Реасумуючи сказане, зробім такий висновок: Створім спільними силами матеріяльну базу для постійного існування й концертування Капелі, а Капеля, пізнавши вже духа й стан американської публіки, хай подбає, щоб слухачі, свої й чужі, були не лише задоволені, але захоплені красою нашої пісні.

З НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЙ УВАН В ЗДА

Мистецька Кураторія УВАН

В неділю 25 жовтня 1953 р. відбулася перша в цьому академічному році конференція Мистецької Кураторії при УВАН в ЗДА, присвячена пам'яті покійного композитора Нестора Нижанківського в 60-ліття з дня його народження. Проф. Ігор Сонитецький виголосив доповідь на тему: „Сильвета Нестора Нижанківського на фоні західньо-української музики". В своїй широко закроєній і глибоко обдуманій доповіді прелеґент вказав на значення західньо-української музики для загальноукраїнської історії музики, виявив доби її розвитку, починаючи від княжих часів, через ягайлонську епоху (її роля на дворі короля Ягайла), далі час хвилевого занепаду і відродження під впливом східньо - українських течій в добі бороккo. Окрему увагу присвятив проф. І. Соневицький справі заснування катедрального хору в Перемишлі з ініціятиви єпископа І. Снігурського та появі нових композиторів-професіоналістів, в рядах яких переважали священики (в Галичині Матюк, Остап Нижанківський, Кишакевич, Копко, а на Буковині Воробкевич). Далі прелеґент відзначив дуже теплими словами висококультурну атмосферу галицьких уніятських проходств, де плекано любов до музики; серед них чи не на першому місці стояв дім пп. Нижанківських у Стрийщині. Нічого дивного, що з цього дому вийшов Нестор Нижанківський, який уже не задовольнився домашньою освітою, а відбув основні музичні студії в Празі й Відні. Народився 31. 8. 1893, помер 10. 4. 1940 р., музику студіював у професорів Йосифа Маркса і Вєтислава Новака (останній був представником неоромантичного музичного напрямку). Ігор Соневицький аналізував в загальному огляді творчість Нижанківського з віденської, празької та львівської доби його мистецької діяльности.

Нестор Нижанківський помер передчасно на еміґрації а майже вся творча спадщина композитора, яка знаходилася здебільшого в манускриптах, пропала під час скитальщини. Відписи деяких неопублікованих творів знаходяться в руках виконавців. Видавши їх, можна було б врятувати бодай частину цінної творчої спадщини композитора.

На закінчення прелеґент обговорив один із творів композитора „Малу сюїту", написану в Празі в 1929 році, яку з великою майстерністю відіграла наша відома піяністка Дарія Каранович.

Після реферату забрав голос д-р Зенон Нижанківський (стриєчний брат покійного Нестора), доповнив деякими деталями життєпис свого брата та згадавши про єдиного сина Нестора Нижанківського, який живе тепер в Бельгії і, тяжко працюючи фізично, закінчує вищі музичні студії. Болючим питанням є справа мистецької спадщини покійного композитора, знищена наслідком воєнних подій. Але все ж таки на терені ЗДА є щасливці, що мають в рукописі деякі твори покійного Нестора, що їх треба видати. Цю пропозицію брата композитора підтримав голова УВАН проф. М. Ветухів, зазначивши, що уважає Мистецьку Кураторію покликаною до переведення такої акції. На закінчення керівник Мистецької Кураторії проф. Д. Горняткевич подякував як проф. І. Соневицькому, так і п. Дарії Каранович за їх участь у цьому вечорі, а д-рові З. Нижанківському і проф. Ветухову за їхні цінні завваження.

М. Сек.

АЖ ПО ТРЕТІЙ ВІЙНІ...

(Закінчення зі стор. 2-гої)

— Маріє! — озвався пошепки. Чому б не бути їй Марією. Така покинута, свята... Може, Сольвейга, може, сліпа! Зазирав із куточка вікна. Шукав окреслити профіль. Вагітна, дуже вагітна...

Вклоняюсь тобі до землі, велична жінко! Сказати б, упасти до ніг їй!

— Біля тебе стояла смерть. Кістлява бездумна смерть. Чигала у всіх своїх одмінках: холод, заслання, бомби, агонія Вінниць, глум, бруд, кров... Ти перемогла й понесла нове життя. Маєш в утробі й вістиш нову еру. Це буде син. Ні, це буде донька, мати оновленого людства, корінь землі рідної, нащадок автохтонів. Так? Скажи! Озвися!

Приглядавсь у тьмяні зариси і впав на недоречність: з голови до пояса, мов вуж по спині, простяглася коса. Що ж це? Здезорієнтованість у звичаях? Жінка заплелась по-дівочому?!... Але чому не почати нову еру новим звичаєм? Все умовне. Це їй проща́ється. Тільки ж вона в самій сорочці...

Губився в крутежі думок, здогадів. А вона рівно, уперто, завзято й невтомно крутила веретено.

Хіба вона безталанна! Вона тільки велична. Її спокій — цвітіння землі... Фатум зберіг її, призначив населити збезлюднений край. А може, глум долі та й тільки... Розперти, розчахнути німівність, хоч би нелюдським криком. Розколоти ілюзію й дійсність. Довести сон до найвиразнішої реальности. Перебороти автоматичний перебіг подій. Втрутитися в нього. Напружився рішучістю, брязнув кулаком у шибку. Відскочив, затулив долонями очі. Поволі підводив їх. Здригнувсь, скам'янів. Стояла віч-на-віч при вікні. Простягнені до нього білі руки. Її очі сміялись. Радісно, зелено, божевільно сміялись. А як зустрілись поглядами, зірвалась до нього божевільним співом. Чужинецька скалічена пісня опекла йому серце:

„Льон кудрявий,
Розкудрявий і цвітной,
Парень бравий,
Бравий парень мій,
[радной" ...

— Сестро! — Тільки й скрикнув. Упав на зелений шпориш. Ридання гойдало його, мов на хвилях. Його смикали, підіймали, від землі відривали за плечі. Не бачив, не розумів нічого, крім свого ридання.

Силоміць підвели його. Тоді широко розімкнув повні сліз очі. Його дружина сміялась: „Що за сльози? Снилось?" — Так.

Він важко приходив до тями.

— Ніби на батьківщині був... десь по третій війні аж...

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА. — Місячні збори Бр. св. Юрія відд. 239 відбудуться в суботу, 19. грудня, о год. 6. вечора. Біжучі справи буде полагоджувати секретар вже від 5. год. попол. Просимо всіх членів вирівняти свої вкладки.

ПАССЕЙК, Н. ДЖ. — Т-во ім. Т. Шевченка відд. 42 повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 20. грудня, о год. 2. попол., в У. Н. Домі, 237 Hope Ave. Просимо всіх членів прийти на збори і вплатити всі свої членські вкладки перед замкненням річних рахунків. — В. Марущак, секр.

NORTHAMPTON, PA. — St. Olga's Ladies Lodge Branch 318 will hold its **yearly meeting** on Sunday, December 20, at 1:30 P.M. in the St. Nick's hall on Stewart St. — S. Sayuk, Sec.

ВАМ НЕ МОЖЛИВО ОБІЙТИСЬ БЕЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, А НАЙКРАЩЕ І НАЙПЕВНІШЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДАСТЬ ВАМ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ!

КОВБАСНЮК АГЕНЦІЯ, НЮ ЙОРК
повідомляє Вш. Громадянство, що
В ДНІ 22-го ГРУДНЯ 1953 Р. НАШЕ
підприємство буде ЗАКРИТЕ цілий день
в першу річницю смерти
СТЕПАНА КОВБАСНЮКА
В тому ж дні о год. 9-ій рано буде відправлена
ЗАУПОКІЙНА СЛУЖБА БОЖА
в церкві св. Володимира при 14-ій вул. в Ню Йорку.
АГЕНЦІЯ КОВБАСНЮК.